

Kvartalsrapport

KLP KONSERN
4. KVARTAL 2019

Innhold

KLP KONSERN

RAPPORT FJERDE KVARTAL 2019	4
RESULTAT	9
BALANSE	10
EGENKAPITALOPPSTILLING	11
KONTANTSTRØMOPPSTILLING	12
NOTER TIL REGNSKAPET	13
— Note 1 Regnskapsprinsipper og -estimer	13
— Note 2 Segmentinformasjon	14
— Note 3 Premieinntekter for egen regning	18
— Note 4 Andre inntekter	18
— Note 5 Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	18
— Note 6 Driftskostnader	19
— Note 7 Andre kostnader	19
— Note 8 Investerings eiendom	19
— Note 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	20
— Note 10 Innlån	25
— Note 11 Virkelig verdi hierarki	27
— Note 12 Likviditetsrisiko	31
— Note 13 Renterisiko	32
— Note 14 Kredittrisiko	34
— Note 15 Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	37
— Note 16 Annen kortsiktig gjeld	37
— Note 17 Kapitalkrav	38
— Note 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør	39
— Note 19 Pensjonsforpliktelser	40
— Note 20 Hendelser etter balansedagen	40
— Nøkkeltall - akkumulert	41

Innhold

BÆREKRAFTSREGNSKAP

BÆREKRAFTSREGNSKAP	45
NOTER TIL BÆREKRAFTSREGNSKAPET	47

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

KVARTALSREGNSKAP	51
RESULTATREGNSKAP	52
BALANSE	54
EGENKAPITALOPPSTILLING	56
KONTANTSTRØMOPPSTILLING	57
NOTER TIL REGNSKAPET	58
— Note 1 Regnskapsprinsipper og -estimer	58
— Note 2 Verdiendring eiendomsinvesteringer	59
— Note 3 Premieinntekter for egen regning	59
— Note 4 Erstatninger	59
— Note 5 Forsikringsrelaterte driftskostnader	59
— Note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	60
— Note 7 Virkelig verdi hierarki	64
— Note 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør	70
— Note 9 Forpliktelser	71
— Note 10 Kapitalkrav	72
— Note 11 Leieavtaler	73
— Note 12 Pensjonsforpliktelser	73
— Note 13 Hendelser etter balansedagen	74

Rapport fjerde kvartal 2019

SOLID RESULTAT FOR KLP I 2019

- Verdijustert avkastning i 2019 ble 8,5 prosent, mens bokført avkastning endte på 4,5 prosent.
- KLP leverer et resultat til kunder på 10,9 milliarder kroner ved årsslutt.
- Vellykket implementering av nye regler for offentlig tjenstepensjon.

KLP – ET KUNDEIET KONSERN

KLP-konsernet består av følgende foretak: Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og datterforetakene KLP Banken, KLP Skadeforsikring, KLP Kapitalforvaltning, KLP Bedriftspensjon, KLP Forsikringservice og KLP Eiendom.

Konsernet hadde ved utgangen av fjerde kvartal 2019 en forvaltningskapital på 762,7 milliarder kroner, en økning på 87,2 milliarder kroner siden årsskiftet.

Konsernets totalresultat er på 559 millioner kroner (1 550)¹ i fjerde kvartal og 2,3 milliarder kroner (2,9) for 2019.

Kommunal Landspensjonskasse

Pensjonsordninger innenfor offentlig sektor tilbys og administreres av konsernets morselskap Kommunal Landspensjonskasse. Av KLPs forvaltningskapital på 621,5 milliarder kroner, er 566,2 knyttet til forsikringsforpliktelser i offentlig tjenstepensjon.

RESULTAT FJERDE KVARTAL 2019

Avkastningsresultat

KLP har oppnådd et avkastningsresultat, avkastning ut over det foretaket har garantert til sine kunder, på 10,4 milliarder kroner (5,0) i år. Både verdijustert avkastning og bokført avkastning i kollektivporteføljen endte på 1,8 prosent i fjerde kvartal og henholdsvis 8,5 prosent og 4,5 prosent for 2019.

Risikoresultat

Risikohendelsene i bestanden er innenfor forventninger gjennom året og vil variere fra kvartal til kvartal. Resultatet utgjorde 91 millioner kroner i kvartalet og 1 031 (958) millioner kroner i 2019. Bakgrunnen for økningen skyldes lavere avsetning i forhold til fremtidige uføreutbetalinger.

Administrasjonsresultat

Foretakets administrasjonsresultat viser et overskudd på 247 millioner kroner (137) for året. Forsikringsrelaterte driftskostnader utgjør 1 129 millioner kroner (1 097) for året.

Samlet resultat

Samlet overskudd til foretaket er 2,3 milliarder kroner (1,8) for året. Kunderesultatet er 10,9 milliarder kroner (5,7) for året.

MILLIONER KRONER	Kunder	Selskap	Sum
Avkastningsresultat	10 394	231	10 624
Risikoresultat	516	516	1 031
Rentegarantipremie		476	476
Administrasjonsresultat		247	247
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen og andre inntekter/kostnader i ikke-teknisk regnskap		1 167	1 167
Skatt		-520	-520
Andre resultatetelementer		135	135
Resultat etter 4. kvartal 2019	10 909	2 252	13 161
Resultat etter 4. kvartal 2018	5 744	1 780	7 524

Finansiell soliditet og kapitalforhold

Forvaltningskapitalen i KLP har vokst med 62,8 milliarder kroner i 2019 og utgjør 621,5 milliarder kroner. Premiereserven økte i samme periode med 28,2 milliarder kroner til 459,3 milliarder kroner.

Kursreguleringsfondet økte med 22,3 milliarder kroner til 55,8 milliarder kroner i løpet av året.

Uten bruk av overgangsregler er foretakets solvenskapitaldekning (SCR) på 285 prosent. Ved å hensynta overgangsordningen for tekniske avsetninger, blir kapitaldekningen 354 prosent. KLP har et mål om at kapitaldekningen skal ligge over 150 prosent uten bruk av overgangsregler. Soliditeten ligger godt over dette målet og bekrefter foretakets sterke soliditet.

¹ Tall i parentes angir verdi for tilsvarende periode i 2018

Nøkkel tall

PROSENT	2019	2018
Bokført avkastning *	4,5	3,5
Verdijustert avkastning *	8,5	1,5
Verdijustert inkl. merverdier i hold-til-forfall og utlån *	8,8	0,5
Kapitaldekning Solvens II	285	263
Kapitaldekning Solvens II med overgangsregler	354	311

* Avkastningstallene gjelder kollektivporteføljen

Premieinntekter

Premieinntektene eksklusive mottatt premiereserve ved tilflytting, utgjør 40,2 milliarder kroner (38,7) ved årsslutt.

Erstatninger

Utbetalte pensjoner og andre erstatninger, eksklusive avgitt premiereserve ved fraflytting, er økt med 7,0 prosent siste året og utgjorde 19,6 milliarder kroner (18,4) ved årsslutt.

FORVALTNING AV KOLLEKTIVPORTEFØLJEN

Eksponeringsverdien av eiendelene i kollektivporteføljen utgjorde 568,3 milliarder kroner (510,4) og var investert som vist nedenfor:

EIENDELER	2019		2018	
	Andel	Avkastning	Andel	Avkastning
Alle tall i prosent				
Aksjer	25,9 %	21,5 %	21,4 %	-3,6 %
Omløpsobligasjoner	15,0 %	7,9 %	18,4 %	-0,8 %
Anleggs-/HTF-obligasjoner	29,1 %	3,6 %	29,1 %	3,7 %
Utlån	12,5 %	2,4 %	12,1 %	2,3 %
Eiendom	12,4 %	6,7 %	12,7 %	7,3 %
Andre finansielle eiendeler	5,2 %	1,9 %	6,3 %	1,1 %

Aksjer

Samlet eksponering i aksjer og alternative investeringer, inkludert aksjederivater, var 25,9 prosent ved utgangen av fjerde kvartal. Samlet avkastning for aksjer og alternative investeringer utgjorde 4,9 prosent i fjerde kvartal og 21,5 prosent for hele året. I 2019 hadde globale aksjer en avkastning på 25,2 prosent, mens avkastningen i den norske aksjeforføljen var 17,0 prosent.

Omløpsobligasjoner og pengemarked

Omløpsobligasjoner utgjorde 15,0 prosent, mens pengemarkedsinstrumenter utgjorde 5,2 prosent av eiendelene i kollektivporteføljen per 31.12. Både norske, europeiske og amerikanske tiårs statsrenter steg noe gjennom fjerde kvartal noe som bidro til negativ avkastning. KLPs globale stats-

obligasjonsindeks fikk en valutasikret avkastning på -1,9 prosent i kvartalet, mens avkastningen på den norske statsobligasjonsindeksen var -0,6 prosent. De globale kredittmarginene falt noe gjennom kvartalet. KLPs globale kredittobligasjonsindeks hadde en avkastning på 0,6 prosent i fjerde kvartal, og 10,9 prosent for hele året.

Samlet oppnådde omløpsobligasjoner en avkastning på -0,1 prosent i fjerde kvartal, og 7,9 prosent for 2019. Pengemarkedsavkastningen var 0,5 prosent i kvartalet og 1,9 prosent i 2019.

Anleggsobligasjoner

Investering i anleggsobligasjoner utgjorde 29,1 prosent av kollektivporteføljen ved årsslutt. Ikke regnskapsførte merverdier i kollektivporteføljen utgjorde rundt 7,5 milliarder kroner per 31.12. Porteføljen er godt diversifisert, og består av papirer utstedt av lånetakere med høy kredittverdighet. Avkastning målt til amortisert kost var 0,9 prosent i fjerde kvartal og 3,6 prosent per 31.12.

Eiendom

Eiendomsinvesteringer, inkludert norske og internasjonale eiendomsfond, utgjorde 12,4 prosent av kollektivporteføljen. Eiendomsverdiene i kollektivporteføljen er skrevet opp med 1 684 millioner kroner frem til utgangen av fjerde kvartal etter valutasikring på utenlandske eiendommer. Kollektivporteføljens eiendomsinvesteringer oppnådde en avkastning på 6,7 prosent gjennom året.

Utlån

Utlån i kollektivporteføljen utgjør 71,0 milliarder kroner. Dette er fordelt med 67,7 milliarder kroner i utlån til offentlig sektor og 3,2 milliarder kroner i pantsikrede boliglån. Utlånsporteføljen er kjennetegnet av høy kvalitet, uten tap på kommunelån og meget beskjedne avsetninger til tap på boliglån. Ikke-regnskapsførte merverdier i utlånsporteføljen (fastrentelån) utgjorde 236 millioner kroner ved årsslutt. Avkastning etter fjerde kvartal var 2,4 prosent.

Avkastning på selskapsporteføljen

Selskapsporteføljen omfatter plassering av egenkapital og ansvarlige lån/fonds-obligasjoner.

Selskapsporteføljen forvaltes med en langsiktig investeringshorisont med moderat risiko, og med en målsetting om stabil avkastning. Investeringene i selskapsporteføljen oppnådde en avkastning på 4,3 prosent for året, hvorav 0,8 prosent var i fjerde kvartal.

Markedsforhold pensjon

KLP har en stabil underliggende vekst i premiereserven. Kommune- og regionreformen har så langt kun moderat effekt på KLPs kundemasse. Ved årsskiftet 1. januar 2020 hadde KLP en tilflytting på 3,5 milliarder kroner og en fraflytting på 7,4 milliarder kroner. I romjulen ble 1 million rettighetshavere vellykket flyttet inn i et nytt system, som ivaretar nye regler for offentlig tjenestepensjon.

DATTERFORETAKENES FORRETNINGSOMRÅDER

Privat tjenestepensjon

KLP Bedriftspensjon har 7,3 milliarder kroner i forvaltningskapital per 31.12. Dette er en økning på 1,7 milliarder kroner for året. Økningen er i hovedsak knyttet til tilflytting av pensjonskapitalbevis og vekst i foretakets innskuddspensjonsportefølje, som utgjør 4,9 milliarder kroner. I tillegg har det vært en positiv utvikling i aksjemarkedene, dette påvirker også utviklingen av innskuddspensjonsporteføljen. Netto har innskuddspensjonsporteføljen vokst med 204 nye bedriftsavtaler i 2019. Ved utgangen av 2019 har over 3 000 bedrifter innskuddspensjonsavtale i KLP Bedriftspensjon og det er tilflyttet 4 500 pensjonskapitalbevis fra andre livsforsikringsforetak.

Kundene med innskuddspensjon oppnådde en gjennomsnittlig avkastning på 16,8 prosent i 2019. KLP Bedriftspensjon oppnådde en bokført avkastning på kollektivporteføljen på 3,4 prosent og en verdijustert avkastning på 4,1 prosent i 2019.

Avkastningsresultatet ble 13,4 millioner kroner, og kursreguleringsfondet var på 19 millioner kroner per 31.12. KLP Bedriftspensjon oppnådde et totalresultat på minus 10,3 millioner kroner i 2019, en forbedring på 10,8 millioner kroner målt mot 2018.

Avkastning kundemidler

KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	2019	2018
Kollektivporteføljen		
Bokført avkastning	3,4 %	4,5 %
Verdijustert avkastning	4,1 %	3,0 %
Innskuddspensjon med investeringsvalg	16,8 %	-3,8 %
Profil KLP90	21,6 %	-4,3 %
Profil KLP70	17,6 %	-4,2 %
Profil KLP50	13,7 %	-3,0 %
Profil KLP30	9,9 %	-1,7 %
KLP Optimal Livsfase ¹	23,7 %	-6,6 %
KLP Nåtid	4,2 %	0,2 %
KLP Kort Horisont	7,5 %	-3,3 %
KLP Lang Horisont	15,2 %	-3,8 %
KLP Framtid	22,3 %	-6,6 %
Profil KLPPM	1,6 %	1,2 %

¹ Avkastning for profil med 100 % aksjer

Kapitaldekningen for KLP Bedriftspensjon har økt fra 122 prosent ved utgangen av tredje kvartal 2019 til 204 prosent ved utgangen av fjerde kvartal, uten bruk av overgangsordning til Solvens II. Med bruk av overgangsordning er kapitaldekningen 360 prosent sammenlignet med 298 prosent i tredje kvartal. KLP Bedriftspensjon fikk tilført

100 millioner kroner i ny egenkapital i fjerde kvartal.

Skadeforsikring

Driftsresultatet før skatt ble 165,6 millioner kroner (17,5) for 2019. Resultatet er preget av et fortsatt svakt forsikringsresultat, men med et positivt resultat fra regulering av tidligere års reserver og et godt finansresultat. Resultat for fjerde kvartal isolert var 25,0 millioner kroner (-88,1).

Forfalt brutto premie økte med 16,1 prosent i forhold til samme tidspunkt i fjor og er 1 595 millioner kroner. Personmarkedet viser en vekst på 17,2 prosent, mens Offentlig og Bedrift viser en vekst på 15,3 prosent.

Det er i 2019 inntruffet flere store skader, hvorav fire med skadekostnad over 25 millioner kroner. Disse har bokførte erstatningskostnader på til sammen 234 millioner kroner hvorav reassurandørene dekker 96 millioner kroner. En av skadene inntraff i fjerde kvartal og er avsatt med 57 millioner kroner.

Avviklingen av tidligere skadeårganger er fortsatt positiv, og det er i år inntektsført 148 millioner kroner, tilsvarende 6,6 prosent av reservene ved inngangen av året.

Nøkkeltall for foretaket:

PER FJERDE KVARTAL	2019	2018
Skadeprosent	90,5	83,5
Kostnadsprosent	18,5	20,9
Totalkostnadsprosent	109,0	104,4

Netto finansinntekt i 2019 var 295 millioner kroner (72), tilsvarende 6,7 prosent (1,8). For fjerde kvartal isolert var avkastningen 1,4 prosent, tilsvarende 62,3 millioner kroner (- 32,7). Foretakets økonomiske stilling er fortsatt god med en solvensmargindekning (SCR) på 240 prosent.

Kapital- og fondsforvaltning

KLP Kapitalforvaltning utfører verdipapirforvaltningen i KLP-konsernet. Totalt ble det forvaltet 563 milliarder kroner ved utgangen av 2019, hvorav 83 milliarder kroner kommer fra eksterne kunder. Hoveddelen av midlene er forvaltet på vegne av KLP og datterforetak.

Netto tegning i KLP-fondene var -7,3 milliarder kroner i fjerde kvartal, og -3,5 milliarder kroner for hele året. Eksterne kunder hadde netto nyttegning på 1,8 milliarder kroner i fjerde kvartal og 5,3 milliarder kroner for året.

KLP Kapitalforvaltning hadde et resultat før skatt på 44,3 millioner kroner i 2019.

Bank

KLP Bankens formål er å tilby finansiering av boliglån og andre bankprodukter til medlemmene i KLPs pensjonsordninger (personmarked), og lån til kommuner, fylkeskommuner og selskaper som utfører offentlige oppgaver (offentlig marked). Utlånsvirksomheten finansieres med innskudd fra personer og bedrifter, innlån i verdipapirmarkedet og egenkapital. Banken forvalter også utlån finansiert av pensjonsmidler i KLP.

KLP Banken-konsernet hadde per 31.12 utlån til kunder på 34,9 milliarder kroner (33,5). Fordelingen mellom personmarkedet og offentlige lån var henholdsvis 18,4 (16,7) og 16,5 (16,8) milliarder kroner.

KLP Banken forvalter for KLP 3,4 milliarder kroner i boliglån (3,0) og 67,6 milliarder kroner i lån til offentlige låntakere og annen virksomhet (59,0).

Samlede boliglån i personmarkedet økte med 2 080 millioner kroner i 2019 (1 998). Forvaltede boliglån for KLP inngår i dette tallet og har økt med 415 millioner kroner.

Kredittkort er en del av bankens dagligbanktilbud til medlemmer. Utestående trukket kreditt til personkunder utgjorde 63 millioner kroner ved utgangen av fjerde kvartal (66). Det er utstedt 7 750 kredittkort, hvorav 86 prosent benyttes aktivt.

Utlånsvolumet i offentlig marked på KLP Bankens balanse er redusert med 0,2 milliarder kroner i 2019 og lån til offentlige låntakere som forvaltes for KLP økte med 5,7 milliarder kroner. Forvaltede lån til utenlandske debitorer, i hovedsakelig fremmed valuta, har i tillegg økt med 2,7 milliarder kroner.

Restanser og mislighold i personmarkedet er på et stabilt lavt nivå. Lån med mislighold over 90 dager utgjør 0,27 prosent av samlede boliglån (0,20). Tap på kredittkort ligger på omtrent 11 prosent av trukket kreditt. Det er i bankens regnskap ved kvartalsslutt resultatført tap og tapsavsetninger på boliglån, kredittkort og debetkort med 6,6 millioner kroner (6,8). Det er ingen konstaterte tap knyttet til offentlige utlån.

KLP Banken-konsernets fremmedfinansiering består av innskudd og obligasjoner. Innskuddsveksten ved utløpet av 2019 var 0,8 milliarder kroner og samlede innskudd utgjør 11,5 milliarder kroner (10,7). Av dette er 9,9 milliarder kroner innskudd fra personkunder og 1,6 milliarder kroner er innskudd fra kommuner og bedrifter. Gjeldsoptak ved utstedelse av verdipapirer utgjorde 25,8 milliarder kroner ved utgangen av fjerde kvartal (24,0).

KLP Banken-konsernet har ved utløpet av fjerde kvartal et driftsresultat før skatt på 102,3 millioner kroner (83,4),

hvorav 24,9 millioner kroner ble resultatet i fjerde kvartal (12,3). Områdefordelt resultat før skatt for 2019 viser 75,6 millioner kroner fra personmarkedet (48,3) og 26,7 millioner kroner fra offentlig marked (35,1).

SAMFUNNSANSVAR

I fjerde kvartal inngikk KLP et nytt samarbeid om å investere seks milliarder kroner i fornybar energi i form av prosjektfinansierende gjeld sammen med en annen finansinstitusjon. Investeringene går til vindmølleparker, vannkraftverk og solenergi, og er en del av KLPs målsetting om å øke klimavennlige investeringer.

KLPs grønne låneprodukt til kommuner og deres virksomheter blir stadig bedre kjent, og gjennom 2019 kom det inn lånesøknader på 3 milliarder kroner. Fra tredje til fjerde kvartal økte låneavtaler på grønne lån med rundt 100 millioner kroner, og KLP har nå inngått låneavtaler for 700 millioner kroner. Disse er fordelt med 60 prosent på VAR-bransjen (vann, avløp og renovasjon) og 40 prosent på klimavennlige nybygg.

KLP har de siste par årene ikke investert i selskaper som har over 30 prosent av inntektene fra utvinning av oljesand. Denne inntektsgrensen er nå redusert til 5 prosent. Dette følger opp KLPs beslutning i mai om å bli helt fri for kull og oljesand og innebærer at det er solgt aksjer i oljesandselskaper for en samlet verdi av 306 millioner kroner.

Til vinteren fikk dokken på Solsiden i Trondheim et ansiktsløft og har blitt gjort om til KLP Dokken Skøytebane. Skøytebanen hadde offisiell åpning i slutten av november, og er åpen og tilgjengelig for alle. For å gjenvinne energien fra skøytebanen er det investert i et gjenvinningsanlegg som vil gi en årlig energigjenvinning på rundt 414 000 kWh. Energien er planlagt tilbakeført til fortausvarme og utendørs torg.

KLP kartlegger tak der det er mulig for montering av solcellepaneler. Foreløpige beregninger viser at man kan få energi-produksjon tilsvarende 3,7 prosent av det årlige forbruket til KLP Eiendom i Trondheim. Skipsbygget har fått nytt glasstak som antas å gi energibesparelse ved mindre varmetap og bedre isolasjon i forhold til kjøling.

Siden 2017 har KLP samarbeidet med Vestvågøy kommune om deres gravideprosjekt gjennom KLPs arbeidsmiljønettverk. Resultatene som ble lagt frem i oktober viser en god oppfølging fra kommunens HR-avdeling og jordmor, slik at den gravide bli værende lenger i jobb. Som følge av «Ny Lofoting i magen»-prosjektet økte tilstedeværelsen i de 37 svangerskapsukene fra 28,2 til 31,2 uker. I tillegg til de positive effektene av å tilrettelegge for gravide ansatte sparte kommunen 385 000 kroner på gravideprosjektet.

FREMTIDSUTSIKTER OG HENDELSER ETTER KVARTALET

All verdiskaping i KLP tilfaller kunder som også er eiere i foretaket. Med et godt tilbakelagt år, med god avkastning og en sterk soliditet, er det rom for tilbakeføringer til kundene i form av overskudd disponert til premiefond. Over 10 milliarder kroner blir overført til kundene, slik at kostnadene til pensjon blir lavere. Dermed kan kundene bruke mer til andre viktige samfunnsnyttige formål.

KLP er godt i gang med å tilpasse systemer som håndterer komplekse endringene i ny offentlig tjenstepensjon samtidig som konsekvensene av kommune- og regionsreformen

ble implementert. KLP er med solide finansielle buffere godt posisjonert for god kapitalforvaltning i urolige markeder. Så langt ser det ut som om kundene og medlemmene kun i liten grad blir forstyrret av de tekniske tilretteleggingene som gjøres. KLP investerer vesentlige midler i systemutvikling for å kunne levere tjenester av beste kvalitet, samtidig som foretaket søker å holde kostnadene nede gjennom utvikling av en ny og moderne pensjonsplattform.

Oslo, 14. februar 2020

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Egil Johansen
Leder

Jenny Følling
Nestleder

Cathrine M. Lofthus

Karianne Melleby

Odd Haldgeir Larsen

Øivind Brevik

Susanne Torp-Hansen
Valgt av og blant de ansatte

Freddy Larsen
Valgt av og blant de ansatte

Resultat

KLP KONSERN

NOTE	MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	4. kvartal 2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
3	Premieinntekter for egen regning	8 695	8 083	42 716	40 921
	Netto avkastning fra finansielle eiendeler	4 246	3 582	16 301	14 989
	Netto renteinntekter bank	84	66	294	249
	Realiserte og urealiserte gevinster og tap på finansielle instrumenter	9 817	- 19 045	42 247	- 14 500
8	Netto inntekter fra investeringseiendommer	1 312	1 217	4 314	4 993
4	Andre inntekter	- 73	261	762	1 107
	Sum netto inntekter	24 080	- 5 836	106 634	47 760
	Erstatninger for egen regning	- 5 468	- 5 051	-21 616	- 20 015
	Endring i forsikringsmessige avsetninger	- 5 675	- 4 421	-29 954	- 28 096
5	Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	84	- 552	-372	- 483
6	Driftskostnader	- 604	- 548	-1 892	- 1 872
7	Andre kostnader	- 307	- 279	-1 145	- 1 075
	Andelseiers verdiendring i konsoliderte eiendoms -og verdipapirfond	- 4 584	6 697	-14 736	4 022
	Sum kostnader	- 16 553	- 4 153	-69 715	- 47 520
	Driftsresultat	7 527	- 9 989	36 919	240
	Til(-) / fra(+) kursreguleringsfond i livsforsikring	- 1 180	9 200	-22 277	8 862
	Til(-) / fra(+) tilleggsavsetning og bufferavsetning i livsforsikring	- 67	- 2 813	-52	- 2 792
	Midler tilført forsikringskundene i livsforsikring	- 5 605	4 187	-11 398	- 3 469
	Resultat før skatt	674	585	3 193	2 840
	Skattekostnad ¹	- 270	877	-1 200	- 125
	Resultat	404	1 462	1 993	2 715
19	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger				
	- ytelser til ansatte	211	- 22	151	- 22
	Justering av forsikringsforpliktelsene	- 21	1	-16	1
	Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	- 47	5	-34	5
	Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	142	- 16	101	- 16
	Revaluering eiendommer til bruk i egen virksomhet	17	138	209	222
8	Valutaomregning utenlandske datterforetak	190	931	- 353	- 238
	Justering av forsikringsforpliktelsene	- 190	- 931	353	238
	Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet	- 4	- 35	-52	- 56
	Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	13	104	157	167
	Sum utvidet resultat	155	88	258	150
	Totalresultat	559	1 550	2 251	2 866
	¹ Andelseieres andel av skattekostnad i konsoliderte verdipapirfond.	- 56	- 46	-236	- 229

Balanse

KLP KONSERN

NOTE	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
	Utsatt skattefordel	62	65
	Andre immaterielle eiendeler	460	274
	Varige driftsmidler	2 072	1 900
	Investeringer i tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet	3 062	1 508
8,11	Investeringseiendom	74 545	67 570
9,14	Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	29 701	31 053
9,14	Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	150 580	141 549
9,11,14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	602	855
9,14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost	105 727	94 909
9,11,14	Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat	170 810	166 344
9,11	Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat	206 949	159 968
9,11,14	Finansielle derivater	7 582	944
9	Fordringer	2 484	2 213
9	Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	4 906	3 396
14	Kontanter og bankinnskudd	3 194	3 009
	SUM EIENDELER	762 737	675 558
	Innskutt egenkapital	16 540	14 554
	Opptjent egenkapital	20 800	19 303
	SUM EGENKAPITAL	37 340	33 857
9,10	Fondsobligasjonslån	1 738	1 662
9,10	Ansvarlig lån	6 012	6 029
19	Pensjonsforpliktelser	790	880
15	Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	567 883	509 284
9,15	Avsetninger i innskuddsbasert livsforsikring	4 906	3 396
	Premie-, erstatnings-, og sikkerhetsfondsavsetning i skadeforsikring	2 604	2 325
9,10	Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	24 415	23 025
9,10	Gjeld til kredittinstitusjoner	8 199	2 794
9,10	Gjeld til og innskudd fra kunder	11 487	10 662
9,11	Finansielle derivater	856	6 809
	Utsatt skatt	1 216	1 083
16	Annen kortsiktig gjeld	6 328	6 053
	Andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	88 963	67 701
	SUM GJELD	725 397	641 701
	SUM EGENKAPITAL OG GJELD	762 737	675 558
	Betingede forpliktelser	23 344	20 532

Egenkapitaloppstilling

KLP KONSERN

2019 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2019	14 554	19 303	33 857
Resultat	755	1 238	1 993
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		101	101
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		157	157
Sum utvidet resultat		258	258
Sum totalresultat	755	1 496	2 251
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	1 232		1 232
Sum transaksjoner med eierne	1 232		1 232
Egenkapital 31.12.2019	16 540	20 800	37 340

2018 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2018	13 125	16 439	29 564
Resultat		2 715	2 715
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		- 16	- 16
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		167	167
Sum utvidet resultat		150	150
Sum totalresultat		2 866	2 866
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	1 429		1 429
Sum transaksjoner med eierne	1 429		1 429
Egenkapital 31.12.2018	14 554	19 303	33 857

Kontantstrømoppstilling

KLP KONSERN

MILLIONER KRONER	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2019 -30.09.2019	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2019 -31.03.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	-17 987	-11 415	-9 427	-5 649	-25 067
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter ¹	-299	-215	-153	-50	-39
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktivitet ²	18 472	12 253	9 998	6 087	25 295
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	185	623	418	387	189
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	3 009	3 009	3 009	3 009	2 820
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	3 194	3 632	3 426	3 396	3 009

¹ Utbetaling ved kjøp av driftsmidler.

² Netto innbetaling av egenkapitalinnskudd, opptak og nedbetaling av gjeld, samt innbetaling fra andelseiere i konsoliderte fond.

Noter til regnskapet

KLP KONSERN

NOTE 1 Regnskapsprinsipper og -estimater

REGNSKAPSPRINSIPPER

Regnskapet i denne delårsrapporten viser konsernregnskapet og selskapsregnskapet til Kommunal Landspensjonskasse (KLP) for perioden 01.01.2019 – 31.12.2019. Regnskapet er ikke revidert.

Den delen av delårsrapporten som gjelder konsernregnskapet er utarbeidet i henhold til IAS 34 Delårsrapportering.

De samme regnskapsprinsippene og beregningsmetoder er fulgt i delårsregnskapet som i årsregnskapet for 2018, med mindre annet er oppgitt.

Delårsregnskapet inneholder ikke all informasjon som kreves av et fullstendig årsregnskap, og denne delårsrapporten bør leses i sammenheng med årsregnskapet for 2018. Dette fås ved henvendelse til KLPs hovedkontor i Dronning Eufemias gate 10, eller på klp.no.

REGNSKAPSESTIMATER

Ved utarbeidelse av delårsregnskapet har ledelsen utøvet skjønn og benyttet estimater og forutsetninger som påvirker regnskapstallene. Faktiske tall kan derfor avvike fra benyttede estimater.

NOTE 2 Segmentinformasjon

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjon offentlig		Kollektiv pensjon privat	
	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	40 128	38 633	1 135	1 041
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	106	94	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	46 037	8 583	715	-85
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	725	1 074	6	3
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	239	61	0	0
Sum inntekter	87 235	48 446	1 855	959
Erstatninger for egen regning	-20 157	-18 847	-202	-155
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	-28 312	-27 343	-1 563	-753
Kostnader innlån	-372	-483	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-965	-1 049	-67	-64
Avskrivninger	-92	-73	-3	-3
Andre kostnader	-1 247	-1 068	-5	0
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond				
Sum kostnader	-51 145	-48 864	-1 841	-975
Driftsresultat	36 091	-419	15	-16
Midler tilført forsikringskundene ²	-33 454	2 843	-27	-5
Resultat før skatt	2 637	2 425	-13	-21
Skattekostnad	-520	415	0	0
Resultat etter skatt	2 117	2 840	-13	-21
Endring i utvidet resultat eksklusive skatt	135	-21	2	0
Totalresultat	2 252	2 818	-10	-21
Eiendeler	621 518	558 719	7 259	5 601
Gjeld	584 199	524 884	6 668	5 099

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre foretak.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

NOTE 2 Segmentinformasjon – forts.

MILLIONER KRONER	Skadeforsikring		Bank	
	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	1 453	1 246	0	0
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	22	22	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	297	74	260	236
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	1	1	19	17
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	0	0	59	58
Sum inntekter	1 774	1 343	338	311
Erstatninger for egen regning	-1 256	-1 014	0	0
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	-79	1	0	0
Kostnader innlån	0	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-268	-311	-226	-211
Avskrivninger	-5	-2	-5	-8
Andre kostnader	0	0	-7	-8
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond				
Sum kostnader	-1 609	-1 326	-237	-228
Driftsresultat	166	18	101	83
Midler tilført forsikringskundene ²	0	0	0	0
Resultat før skatt	166	18	101	83
Skattekostnad	-19	40	-27	-19
Resultat etter skatt	147	58	74	64
Endring i utvidet resultat eksklusive skatt	19	-1	9	-2
Totalresultat	166	56	83	62
Eiendeler	4 907	4 490	39 703	37 093
Gjeld	2 966	2 715	37 478	34 951

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

NOTE 2 Segmentinformasjon – forts.

MILLIONER KRONER	Kapitalforvaltning		Øvrige	
	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	0	0	0	0
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	0	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	6	5	0	0
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	0	0	11	10
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	523	478	0	0
Sum inntekter	529	482	11	10
Erstatninger for egen regning	0	0	0	0
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	0	0	0	0
Kostnader innlån	0	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-479	-462	-12	-12
Avskrivninger	-5	-3	0	0
Andre kostnader	0	0	0	0
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond				
Sum kostnader	-484	-466	-12	-12
Driftsresultat	44	17	-1	-2
Midler tilført forsikringskundene ²	0	0	0	0
Resultat før skatt	44	17	-1	-2
Skattekostnad	-9	-3	0	1
Resultat etter skatt	35	14	-1	-2
Endring i utvidet resultat eksklusive skatt	17	-2	0	0
Totalresultat	52	12	-1	-2
Eiendeler	520	465	8	9
Gjeld	202	200	3	4

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

NOTE 2 Segmentinformasjon – forts.

MILLIONER KRONER	Elimineringer		Sum	
	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	0	0	42 716	40 921
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	-129	-117	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	15 841	-3 081	63 156	5 732
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	0	2	762	1 107
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	-821	-596	0	0
Sum inntekter	14 891	-3 792	106 634	47 760
Erstatninger for egen regning	0	0	-21 616	-20 015
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	0	0	-29 954	-28 096
Kostnader innlån	0	0	-372	-483
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	325	360	-1 693	-1 750
Avskrivninger	-89	-33	-199	-122
Andre kostnader	113	2	-1 145	-1 075
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	-14 736	4 022	-14 736	4 022
Sum kostnader	-14 387	4 352	-69 715	-47 520
Driftsresultat	505	559	36 919	240
Midler tilført forsikringskundene ²	-246	-238	-33 727	2 600
Resultat før skatt	259	321	3 193	2 840
Skattekostnad	-711	-609	-1 286	-175
Resultat etter skatt	-452	-288	1 907	2 665
Endring i utvidet resultat eksklusive skatt	161	228	344	201
Totalresultat	-291	-60	2 251	2 866
Eiendeler	88 822	69 180	762 737	675 558
Gjeld	93 881	73 848	725 397	641 701

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

KLP konsernets virksomhet er inndelt i de seks områdene kollektiv pensjon offentlig, kollektiv pensjon privat, skadeforsikring, bank, kapitalforvaltning og øvrige. All virksomhet er rettet mot kunder i Norge.

KOLLEKTIV PENSJON OFFENTLIG

Kommunal Landspensjonskasse tilbyr kollektiv offentlig tjenestepensjon.

KOLLEKTIV PENSJON PRIVAT

KLP Bedriftspensjon AS tilbyr produkter til foretak innen både offentlig og privat sektor.

SKADEFORSIKRING

KLP Skadeforsikring AS tilbyr ting- og personskadeprodukter til arbeidsgivere innen offentlig og privat sektor. I tillegg tilbys et bredt spekter av standard forsikringsprodukter til personmarkedet.

BANK

KLPs bankvirksomhet omfatter foretakene KLP Bankholding AS og dets heleide datterselskaper: KLP Banken AS, KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS. Bankvirksomheten omfatter tjenester som innskudd og utlån til personmarkedet, kredittkort, samt utlån med offentlig garanti.

KAPITALFORVALTNING

Kapitalforvaltning tilbys fra foretaket KLP Kapitalforvaltning AS. Foretaket tilbyr et bredt utvalg av verdipapirfond både til personkunder og institusjonelle kunder. Verdipapirforvaltningen har en samfunnsansvarlig profil.

ØVRIG

Øvrige segmenter består av KLP Forsikringsservice AS som tilbyr et bredt tjenestespekter til kommunale pensjonskasser.

NOTE 3 Premieinntekter for egen regning

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	4. kvartal 2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Forfalte premier, brutto	8 596	7 932	42 263	40 468
Avgitte gjenforsikringspremier	-14	-18	-54	-72
Overføring av premiereserve fra andre	112	168	507	524
Premieinntekter for egen regning	8 695	8 083	42 716	40 921

NOTE 4 Andre inntekter

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	4. kvartal 2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Tilskudd avtalefestet pensjon (AFP)	286	273	1 115	1 053
Øvrige inntekter ¹	- 359	- 12	- 353	55
Sum andre inntekter	- 73	261	762	1 107

¹ Øvrige inntekter inkluderer investeringer fra tilknyttede foretak, slik at resultatene kan være både negative og positive.

NOTE 5 Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	4. kvartal 2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
ANSVARLIGE LÅN				
Rentekostnader ¹	-64	-69	-254	-249
Verdiendringer	25	-264	22	-46
Sum rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån	-39	-333	-232	-295
FONDSOBLIGASJONSLÅN				
Rentekostnader	-16	-17	-64	-61
Verdiendringer	139	-202	-77	-127
Sum rentekostnad og verdiendring fondsobligasjonslån	123	-219	-140	-188
Sum rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	84	-552	-372	-483

¹ Rentekostnader inkluderer amortisering av underkurs.

Noten gir en spesifisering av linjen «Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån» fordelt på rentekostnader og verdiendring i periodene angitt. Verdiendringene kommer i stor grad av at lånene er denominert

i utenlandsk valuta. Det ansvarlige lånet er denominert i euro, mens fondsobligasjonslånet er utstedt i japanske yen.

NOTE 6 Driftskostnader

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	4. kvartal 2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Personalkostnader	309	327	1 057	1 049
Avskrivninger og nedskrivninger	57	34	149	122
Andre driftskostnader	239	186	685	701
Sum driftskostnader	604	548	1 892	1 872

NOTE 7 Andre kostnader

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	4. kvartal 2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Kostnader avtalefestet pensjon (AFP)	286	273	1 115	1 053
Øvrige kostnader	20	6	31	22
Sum andre kostnader	307	279	1 145	1 075

NOTE 8 Investerings eiendom

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	4. kvartal 2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Netto leieinntekter	672	710	2 859	2 719
Endring i virkelig verdi	642	507	1 413	1 911
Gevinst ved salg	-3	0	42	362
Netto inntekter fra investeringseiendom	1 312	1 217	4 314	4 993
Valutaomregning utenlandske datterforetak (føres i utvidet resultat)	190	931	- 353	-238
Netto inntekter fra investeringseiendom inkludert valutaomregning	1 502	2 148	3 961	4 754

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Bokført verdi 01.01.	67 570	63 519
Verdiregulering inkl. valutaomregning	1 060	1 673
Netto tilgang	5 876	2 360
Øvrige endringer	40	19
Bokført verdi 31.12.	74 545	67 570

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettings-tjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskaps-spesifikk informasjon.

For denne noten kan kategoriseringen av finansielle instrumenter deles opp i tre ulike nivåer; balanseklassifisering, regnskapsklassifisering og type instrument. Det er siste kategori, type instrument, hvor det gis informasjon på hvordan virkelig verdi er utledet.

FINANSIELLE INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST

Denne kategorien inkluderer:

- Investeringer som holdes til forfall
- Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring
- Øvrige utlån og fordringer
- Ansvarlig lånekapital (forpliktelse)
- Annen utstedt gjeld (forpliktelse)

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten. I denne noten opplyses det forøvrig om virkelig verdi på de finansielle instrumentene som måles til amortisert kost.

FINANSIELLE INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI

Denne kategorien inkluderer:

- Egenkapitalinstrumenter
- Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi
- Derivater (eiendeler og forpliktelser)
- Gjeld til kredittinstitusjoner (forpliktelse)

Nedenfor er det listet hvilke ulike typer finansielle instrumenter som faller inn under de ulike regnskapskategoriene og hvordan virkelig verdi blir beregnet.

**INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL
OBLIGASJONER KLASIFISERT SOM UTLÅN OG FORDRING
GJELDSINSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI****a) Utenlandske rentepapirer**

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes:

- Barclays Capital Indices
- Bloomberg

Barclays Capital Indices har førsteprioritet (de dekker henholdsvis utenlandsk stat og utenlandsk kreditt). Deretter benyttes Bloomberg med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg.

b) Norske rentepapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Bloomberg som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Bloomberg). Kursene sammenlignes med kursene fra Reuters for å avdekke eventuelle feil.

c) Norske rentepapirer – annet enn stat

Norske rentepapirer unntatt stat prises hovedsakelig direkte på kurser fra Nordic Bond Pricing. De papirene som ikke inngår hos Nordic Bond Pricing, prises teoretisk. Teoretisk pris skal baseres på antatt nåverdi ved salg av posisjonen. Diskontering gjøres ved å benytte en nullkupongkurve. Nullkupongkurven oppjusteres med en kredittspread som skal hensynta obligasjonens risiko. Kredittspreaden beregnes ut fra en spreadkurve hvor obligasjonens durasjon hensyntas. Nordic Bond Pricing er hovedkilde for spreadkurver. Disse leverer selskaps-spesifikke kurver og kurver for norske sparebanker, kommuner og kraft. Sparebanker har ulike spreadkurver basert på forvaltningskapital.

For foretak hvor Nordic Bond Pricing ikke leverer spreadkurver, benyttes spreadkurver fra tre norske banker. Når spreadkurver er tilgjengelig fra flere av disse bankene, benyttes et likevektet gjennomsnitt. Dersom en obligasjon mangler en passende spreadkurve, benyttes spread fra en sammenlignbar obligasjon fra samme utsteder.

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.**d) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i kroner**

Virkelig verdi beregnes etter samme hovedprinsippene som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor.

e) Fordringer på kredittinstitusjoner

Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

f) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurve som direktelånene, men kredittmarginen er justert til markedsnivå for aktuell kombinasjon av garantist-kategori og garantiform. Garantisten er enten stat, fylkeskommune, kommune eller bank.

g) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke. Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Virkelig verdi av utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

EGENKAPITALINSTRUMENTER**h) Aksjer (noterte)**

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes for norske aksjer:

- Oslo Børs (primærkilde)
- Morgan Stanley Capital International (MSCI)
- Bloomberg

Følgende kilder benyttes for utenlandske aksjer:

- Morgan Stanley Capital International (MSCI) (primærkilde)
- Bloomberg

i) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransje-anbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende:

Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salg-/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs justeres den ned til kjøpskursen.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger foretas en skjønnsmessig vurdering. Med dette menes enten en fundamental analyse av foretaket, eller en meglervurdering.

j) Private Equity

Investeringer i Private Equity gjøres gjennom fond. Fondenes virkelige verdi skal baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines ('IPEV Guidelines'). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av foretakene. Virkelig verdi er beregnet ut ifra fondenes rapporterte markedsverdi justert for inn- og utbetalinger i perioden mellom siste rapporterte markedsverdi fra fondet og perioden det rapporteres på for konsernet. Direkteinvesteringer i Private Equity behandles analogt med omløpsaksjer, men verdsettelse kan være daglig, kvartalsvis eller årlig. I de tilfeller der har vært mulig å få informasjon om hva ko-investeringer prises til i fondene, legges dette til grunn i verdsettelsen. Øvrige direkteinvesteringer er vedsatt til kostpris, rapporterte markedsverdier fra foretak eller omsatt pris der det foreligger.

DERIVATER**k) Futures/FRA/IRF**

Alle futureskontrakter til konsernet handles på børs. Bloomberg benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Bloomberg er korrekte. Reuters fungerer som sekundærkilde.

l) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs. Reuters er sekundærkilde.

m) Renteswaper

Renteswaper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

n) FX-swaper

FX-swaper med forfall på ett år eller mindre prises på kurver som er bygget opp fra FX swap-punkter hentet fra Reuters. For FX-swaper over ett år vurderes markedet relativt lite likvid og det skal benyttes basisjusterte swapkurver.

GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER**o) Plasseringer hos kredittinstitusjoner og deposits**

Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Deposits prises på swapkurver.

ANSVARLIG LÅNEKAPITAL, ANNEN UTSTEDT GJELD OG INNSKUDD FRA KUNDER

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.**p) Virkelig verdi av ansvarlige lån**

For lån notert på børs hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

q) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjonslån

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

r) Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

s) Innskudd fra kunder

Alle innskudd er uten rentebinding. Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

Tabellen under gir en nærmere spesifikasjon av innholdet i de ulike klassene av eiendeler og forpliktelser.

MILLIONER KRONER	31.12.2019		31.12.2018	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER SOM HOLDES TIL FORFALL - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST				
Norske hold til forfall obligasjoner	5 215	5 698	7 258	7 747
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	24 487	25 935	23 795	24 380
Sum gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	29 701	31 633	31 053	32 127
GJELDSINSTRUMENTER KLASSIFISERT SOM LÅN OG FORDRINGER - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST				
Norske obligasjonslån	49 807	51 469	45 414	47 228
Utenlandske obligasjonslån	100 736	104 886	96 106	98 645
Andre fordringer	37	37	29	29
Sum gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	150 580	156 392	141 549	145 902
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET				
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	602	602	855	855
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	602	602	855	855

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

MILLIONER KRONER	31.12.2019		31.12.2018	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST				
Utlån med sikkerhet i pant	21 755	21 758	19 674	19 680
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	73 141	73 401	67 150	67 495
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	10 766	10 794	8 016	8 049
Utlån kredittkort	65	65	69	69
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	105 727	106 018	94 909	95 293
GJELDSINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET				
Norske obligasjoner	54 801	54 801	58 737	58 737
Norske sertifikater	6 295	6 295	7 521	7 521
Utenlandske obligasjoner	85 004	85 004	85 580	85 580
Plassering hos kredittinstitusjoner	24 660	24 660	14 507	14 507
Sum gjeldsinstrumenter	170 810	170 810	166 344	166 344
EGENKAPITALINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET				
Aksjer	190 350	190 350	146 865	146 865
Aksjefond	14 562	14 562	12 199	12 199
Eiendomsfond	32	32	45	45
Alternative investeringer	2 005	2 005	858	858
Sum egenkapitalinstrumenter	206 949	206 949	159 968	159 968
FORDRINGER				
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	1 141	1 141	1 123	1 123
Fordringer i forbindelse med gjenforsikringsforretninger	153	153	63	63
Gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning	0	0	0	0
Fordringer ved verdipapirhandel	614	614	603	603
Fordskuddsbetalt husleie tilknyttet eiendomsvirksomheten	212	212	166	166
Andre fordringer	364	364	258	258
Sum lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstakere	2 484	2 484	2 213	2 213

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

MILLIONER KRONER	31.12.2019		31.12.2018	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST				
Fondsobligasjonslån	1 738	1 676	1 662	1 332
Ansvarlige lån	6 012	6 833	6 029	6 302
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 407	1 407	1 015	1 015
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	24 415	24 546	23 025	23 179
Gjeld til og innskudd fra kunder	11 487	11 487	10 662	10 662
Sum finansiell gjeld	45 059	45 948	42 392	42 489
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET				
Gjeld til kredittinstitusjoner	6 791	6 791	1 779	1 779
Sum finansiell gjeld	6 791	6 791	1 779	1 779
Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	4 906	4 906	3 396	3 396
Avsetninger i innskuddsbasert livsforsikring	4 906	4 906	3 396	3 396

MILLIONER KRONER	31.12.2019		31.12.2018	
	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser
FINANSIELLE DERIVATER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Valutateterminer	5 572	647	133	6 107
Renteswaper	1 038	99	155	702
Rente- og valutaswaper	973	111	657	0
Sum finansielle derivater	7 582	856	944	6 809

NOTE 10 Innlån

MILLIONER KRONER	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 31.12.2019	Bokført verdi 31.12.2018
TIDSBEGRENSET ANSVARLIG LÅN						
Kommunal Landspensjonskasse	5 163	EUR	Fast ¹	2045	6 012	6 029
Sum ansvarlige lån	5 163				6 012	6 029
FONDSOBLIGASJONSLÅN						
Kommunal Landspensjonskasse	984	JPY	Fast ²	2034	1 738	1 662
Sum fondsobligasjonslån	984				1 738	1 662
UTSTEDTE OBLIGASJONSLÅN MED FORTRINNSRETT						
KLP Kommunekreditt AS	0	NOK	Flytende	2019	0	1 172
KLP Kommunekreditt AS	224	NOK	Flytende	2020	225	3 314
KLP Kommunekreditt AS	680	NOK	Fast	2020	681	752
KLP Kommunekreditt AS	4 000	NOK	Flytende	2021	4 020	4 014
KLP Kommunekreditt AS	600	NOK	Fast	2021	602	602
KLP Kommunekreditt AS	5 000	NOK	Flytende	2022	5 012	4 007
KLP Kommunekreditt AS	5 000	NOK	Flytende	2023	5 016	2 506
KLP Kommunekreditt AS	1 300	NOK	Flytende	2024	1 303	0
KLP Kommunekreditt AS	500	NOK	Fast	2027	508	508
KLP Boligkreditt AS	0	NOK	Flytende	2019	0	408
KLP Boligkreditt AS	514	NOK	Flytende	2020	517	2 007
KLP Boligkreditt AS	2 500	NOK	Flytende	2021	2 509	2 506
KLP Boligkreditt AS	2 000	NOK	Flytende	2023	2 002	1 201
KLP Boligkreditt AS	2 000	NOK	Flytende	2024	2 001	0
Annet					19	30
Sum utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	24 318				24 415	23 025

¹ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2025.² Lånet har et renteendringstidspunkt i 2034.

NOTE 10 Innlån– forts.

MILLIONER KRONER	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 31.12.2019	Bokført verdi 31.12.2018
GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER						
KLP Banken AS	0	NOK	Flytende	2019	0	614
KLP Banken AS	300	NOK	Fast	2020	302	0
KLP Banken AS	300	NOK	Flytende	2020	302	201
KLP Banken AS	200	NOK	Flytende	2021	200	0
KLP Banken AS	300	NOK	Flytende	2022	301	200
KLP Banken AS	300	NOK	Flytende	2024	301	0
KLP Fond	0	NOK	Fast	2019	0	509
KLP Fond	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2019	0	621
KLP Fond	2 801	NOK/EUR/USD	Flytende	2020	2 801	0
Kommunal Landspensjonskasse	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2019	0	650
Kommunal Landspensjonskasse	3 990	NOK/EUR/USD	Flytende	2020	3 990	0
Annet					2	0
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	8 191				8 199	2 794
GJELD TIL OG INNSKUDD KUNDER ³						
Privat	9 861	NOK			9 861	8 716
Næring	1 589	NOK			1 589	1 914
Utlandet	36	NOK			36	32
Sum gjeld til og innskudd fra kunder	11 487				11 487	10 662
Sum innlån	50 142				51 850	44 171

³ Det er ikke kontraktfestet forfall på innskudd.

Noten viser finansiell gjeld konsernet har ved periodeslutt, hvor mesteparten er finansiering til KLP Bank konsernet. De angitte selskapene er utstedere av den finansielle gjelden som er beskrevet. Innskudd hører inn under KLP Banken AS.

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki

31.12.2019 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	74 545	74 545
Tomter	0	0	933	933
Eiendomsfond	0	0	3 154	3 154
Bygg	0	0	70 458	70 458
Utlån til virkelig verdi	0	602	0	602
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	40 167	105 973	0	146 140
Sertifikater	3 344	3 002	0	6 345
Obligasjoner	21 924	102 971	0	124 896
Obligasjonsfond	14 899	0	0	14 899
Utlån og fordringer	22 946	1 724	0	24 670
Aksjer og andeler	186 785	5 503	14 660	206 949
Aksjer	184 673	3 466	2 211	190 350
Aksjefond	2 112	0	54	2 166
Eiendomsfond	0	32	0	32
Spesialfond	0	2 005	0	2 005
Private Equity	0	0	12 396	12 396
Finansielle derivater	0	7 582	0	7 582
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	249 898	121 385	89 206	460 489
FORPLIKTELSE REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	856	0	856
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	6 791	0	0	6 791
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	6 791	856	0	7 647

¹ Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 1 405 millioner kroner per 31.12.2019

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	67 570	67 570
Tomter	0	0	903	903
Eiendomsfond	0	0	2 887	2 887
Bygg	0	0	63 780	63 780
Utlån til virkelig verdi	0	855	0	855
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	44 655	107 176	0	151 830
Sertifikater	5 222	2 298	0	7 521
Obligasjoner	26 193	104 877	0	131 070
Obligasjonsfond	13 240	0	0	13 240
Utlån og fordringer	12 747	1 766	0	14 514
Aksjer og andeler	143 025	3 957	12 986	159 968
Aksjer	141 269	3 054	2 542	146 865
Aksjefond	1 756	0	61	1 816
Eiendomsfond	0	45	0	45
Spesialfond	0	858	0	858
Private Equity	0	0	10 383	10 383
Finansielle derivater	0	944	0	944
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	200 427	114 699	80 556	395 681
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	6 809	0	6 809
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	1 270	509	0	1 779
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	1 270	7 317	0	8 588

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

ENDRINGER I NIVÅ 3, INVESTERINGSEIENDOM	Bokført verdi 31.12.2019	Bokført verdi 31.12.2018
Inngående balanse 01.01.	67 570	63 519
Solgt / avgang som følge av reklassifisering	-291	-452
Tilgang som følge av kjøp og aktiveringer	6 167	2 831
Urealiserte endringer	1 060	1 673
Øvrige endringer	39	0
Utgående balanse 31.12.	74 545	67 570
Realisert gevinst / tap	362	363

ENDRINGER I NIVÅ 3, VERDIPAPIRER	Bokført verdi 31.12.2019	Bokført verdi 31.12.2018
Inngående balanse 01.01.	12 986	10 438
Solgt	-3 822	-2 414
Kjøpt	3 662	2 607
Urealiserte endringer	1 834	2 356
Utgående balanse 31.12.	14 660	12 986
Realisert gevinst / tap	1 199	1 279
Sum nivå 3 per 31.12.	89 206	80 556

¹⁴Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 1 407 millioner kroner per 31.12.2019

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

Urealiserte endringer og realisert gevinst/tap reflekteres på linjen «Netto verdiendringer på finansielle instrumenter» i konsernresultatet.

Tabellene «Endringene i nivå 3» viser endringer i nivå 3 klassifiserte papirer i perioden angitt.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

NIVÅ 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

NIVÅ 2:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra observerbare markedsdata. Dette inkluderer priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens og derfor ikke anses som omsatt i et aktivt marked, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner.

NIVÅ 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes i markeder ansett som inaktive. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos konsernet er blant annet unoterte aksjer og Private Equity.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 9. For beskrivelse av prising på investeringseiendom henvises det til årsrapporten.

For eiendeler som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort noen sensitivitetsanalyse. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. Alt av investeringseiendom inngår forøvrig i nivå 3. En endring i variablene til prisingen er vurdert som lite signifikant for verdipapirene. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5% gi en endring på 4 460 millioner kroner per 31.12.2019 på de eiendelene som ligger i nivå 3.

Eiendeler i innskuddsbasert livforsikring er ikke inkludert i tabellen. Eiendeler i innskuddsbasert livforsikring har 4 906 millioner kroner i finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi, alt i nivå 1. Per 31.12.2019 vil de 4 906 millioner kronene inngå med 3 436 millioner i aksjer og andeler i nivå 1, 1 463 millioner kroner i gjeldsinstrumenter til virkelig verdi i nivå 1 og det resterende er utlån og fordringer i nivå 1.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det forøvrig utgangspunkt i verdien ved periodeslutt.

I 4. kvartal er det flyttet aksjer for 1 143 millioner kroner fra nivå 1 til 2 og 1 347 millioner kroner fra nivå 2 til 1. Dette skyldes endringer i likviditet.

NOTE 12 Likviditetsrisiko

Tabellen nedenfor spesifiserer selskapets finansielle forpliktelser klassifisert etter forfallsstruktur. Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktsmessige kontantsstrømmer.

31.12.2019 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	252	1 006	6 170	0	7 427
Fondsobligasjonslån ¹	0	64	256	320	1 490	2 130
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	11 487	0	0	0	0	11 487
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	1 413	23 802	601	0	25 816
Gjeld til kredittinstitusjoner	51	626	842	0	0	1 519
Finansielle derivater	2 260	2 277	69	-142	-306	4 159
Leverandørgjeld	7	0	0	0	0	7
Betingede forpliktelser (uten bestemt forfall)	23 344	0	0	0	0	23 344
Sum	37 149	4 631	25 975	6 949	1 184	75 889

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 14 millioner kroner, gjeld til kredittinstitusjoner innen en mnd. reduseres med 1 million kroner og derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 1 million kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 75 873 millioner kroner.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	252	1 010	6 444	0	7 706
Fondsobligasjonslån ¹	0	63	252	315	1 520	2 151
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	10 662	0	0	0	0	10 662
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	1 547	21 844	616	0	24 006
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 930	540	412	0	0	2 882
Finansielle derivater	5 291	4 231	313	-96	-295	9 445
Leverandørgjeld	50	0	0	0	0	50
Betingede forpliktelser (uten bestemt forfall)	20 532	0	0	0	0	20 532
Sum	38 465	6 634	23 832	7 279	1 226	77 435

¹ Noe av den ansvarlige lånekapitalen er evigvarende. Beregnede kontantstrømmer er frem til forventet forfall ved rentereguleringstidspunkt.

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 330 millioner kroner, gjeld til kredittinstitusjoner innen en mnd. reduseres med 1 176 millioner kroner, derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 860 millioner kroner og derivater med forfall mellom 1 til 5 år øker med 0,3 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 75 070 millioner kroner.

Tabellen viser de samlede finansielle forpliktelsene konsernet har på rentebetalinger og innbetaling av hovedstol, basert på forfall. KLP Banken konsern innehar den største delen av de finansielle forpliktelsene i konsernet.

Med likviditetsrisiko menes risikoen for at konsernet ikke skal klare å innfri de finansielle forpliktelsene som det har. Risikoen for at konsernet ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av eiendelene er likvide. Konsernet har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. Konsernets likviditetsstrategi innebærer at det til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte konsernets forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i konsernets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. KLP Kapitalforvaltning AS forvalter likviditeten. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. Konsernets enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Konsernstyret fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for konsernet. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyringen.

De største forpliktelsene i konsernet er forsikringsrelaterte og gjelder i all vesentlighet pensjonsforpliktelser. Disse forpliktelsene er fullfunderte og likviditetsstyringen håndteres på tilsvarende vis som øvrige forpliktelser.

NOTE 13 Renterisiko

31.12.2019 MILLIONER KRONER								
	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2019 -31.12.2019	Sum	Sum justert for ikke- kontrollerende eierinteresser
EIENDELER								
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	-2	-4	-32	-52	-272	-12	-374	-350
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	0	0	0
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-45	-46	-1 185	-1 671	-1 986	310	-4 623	-3 950
Rentefondsandeler	-1 034	0	0	0	0	0	-1 034	-1 034
Utlån og fordringer	-1	-2	0	0	0	109	107	0
Utlån	0	0	0	0	0	723	723	723
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	32	32	32
Betingede forpliktelser ¹	0	0	0	0	0	93	93	93
Sum eiendeler	-1 082	-52	-1 216	-1 723	-2 258	1 254	-5 077	-4 486
FORPLIKTELSER								
Innskudd	0	0	0	0	0	-115	-115	-115
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	0	0	0	-258	-258	-258
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	2	2	47	-15	0	9	45	42
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	53	93	0	147	147
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-20	-20	-20
Sum forpliktelser	2	2	47	38	93	-384	-201	-205
Sum før skatt	-1 079	-50	-1 169	-1 685	-2 164	870	-5 278	-4 691
Sum etter skatt	-810	-38	-877	-1 263	-1 623	653	-3 958	-3 518

¹ Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

NOTE 13 Renterisiko – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER								
	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2018 -31.12.2018	Sum	Sum justert for ikke- kontrollerende eierinteresser
EIENDELER								
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	3	6	-1	84	-290	-4	-202	-207
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	1	1	1
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-50	-55	-1 439	-1 904	-1 718	346	-4 819	-4 276
Rentefondsandeler	-831	0	0	0	0	0	-831	-831
Utlån og fordringer	-1	-1	0	0	0	145	143	117
Utlån	0	0	0	0	0	630	630	630
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	30	30	30
Betingede forpliktelser ¹	0	0	0	0	0	101	101	101
Sum eiendeler	-880	-50	-1 440	-1 820	-2 007	1 249	-4 947	-4 435
FORPLIKTELSE								
Innskudd	0	0	0	0	0	-107	-107	-107
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	0	0	0	-240	-240	-240
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-1	3	69	29	0	19	119	119
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	54	89	0	143	143
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-38	-38	-38
Sum forpliktelser	-1	3	69	84	89	-366	-122	-122
Sum før skatt	-881	-47	-1 371	-1 736	-1 918	883	-5 069	-4 557
Sum etter skatt	-661	-35	-1 028	-1 302	-1 439	662	-3 802	-3 418

¹ Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

Noten viser resultateffekten ved en økning i markedsrenten på én prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko.

Endring i virkelig verdi (virkelig verdi risiko) vises i de fem første kolonnene, sortert etter forfallstidspunkt på papirene, og er beregnet ved endring i virkelig verdi på rentebærende instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Kolonnen «Endring i kontantstrøm» (flytende rente risiko) viser endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom perioden det rapporteres på. Summen av disse reflekterer den samlede resultat-effekten som scenarioet ved en prosents høyere rente hadde gitt konsernet i perioden det rapporteres på.

Virkelig verdi risiko gjelder fastrente papirer hvor markedsverdien på papiret svinger i motsatt takt av markedsrenten. Flytende rente risiko gjelder papirer som har flytende rente, hvor markedsverdien holder seg stabil, men hvor endring i markedsrente gir utslag i endrede løpende inntekter.

Rentepapirer, med følgende egenskaper og klassifiseringer,

faller inn under noten; verdipapirer til virkelig verdi over resultatet (flytende og faste rentebetingelser), investeringer som holdes til forfall (kun de med flytende rentebetingelser) og lån og fordringer (kun de med flytende rentebetingelser). Konsernet har ingen rentepapirer klassifisert som tilgjengelig for salg.

Konsernets investeringer i renteinstrumenter med fast rente, som regnskapsføres til amortisert kost, gir ingen endring i resultatregnskapet ved endring av markedsrente. Tilsvarende gjelder for utstedt gjeld med fast rente regnskapsført til amortisert kost.

Forsikringskontrakter med avkastningsgaranti endrer ikke regnskapsmessig verdi selv om rentenivået endres. Endring i rentenivå har heller ingen innvirkning på den garanterte avkastningen, men vil ha betydning for den oppnådde avkastning som skal dekke avkastningsgarantien. Det skyldes at forsikringsmidlene delvis investeres i gjeldsinstrumenter hvor kontantstrømmene skal bidra til å dekke avkastningsgarantien.

NOTE 14 Kredittrisiko

31.12.2019 MILLIONER KRONER									
	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% ¹	Boliglån > 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	28 238	36	31	0	0	0	1 396	29 701	29 701
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	125 936	0	1 000	927	0	0	22 717	150 580	150 580
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning ²	102 713	964	4 675	12 483	0	0	11 777	132 612	117 725
Rentefond	0	0	0	0	0	0	14 899	14 899	13 240
Utlån og fordringer	24 103	0	0	566	0	0	1	24 670	20 023
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	7 582	0	0	0	0	0	0	7 582	6 238
Kontanter og innskudd	3 125	0	0	69	0	0	0	3 194	3 194
Utlån	0	0	72 567	0	19 314	2 457	11 992	106 329	106 329
Sum	291 696	1 000	78 274	14 045	19 314	2 457	62 782	469 568	447 031

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER					Sum Invest- ment grade
	AAA	AA	A	BBB	
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	11 813	4 086	9 757	2 582	28 238
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	25 002	19 920	57 825	23 188	125 936
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	34 698	9 183	29 160	29 672	102 713
Rentefond	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	12 064	11 358	681	24 103
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	2 175	5 382	25	7 582
Kontanter og innskudd	0	1 979	1 146	0	3 125
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	71 513	49 407	114 629	56 147	291 696

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80 % av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80 % pantsikkerhet av verdigrunnlag.

² I kolonne "Øvrige" har vi inkludert en investering som bærer kredittrisiko men som ikke er direkte avstembar mot balanseposten "gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat" og derav skaper en differanse på NOK 1 371 millioner per 31.12.2019.

NOTE 14 Kredittisiko – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER									
	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% ¹	Boliglån > 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	28 743	0	31	0	0	0	2 279	31 053	31 053
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	116 292	0	664	0	0	0	24 593	141 549	141 549
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning ²	113 232	884	3 764	7 845	0	0	14 207	139 932	127 481
Rentefond	0	0	0	0	0	0	13 240	13 240	13 240
Utlån og fordringer	14 235	0	0	279	0	0	0	14 514	11 406
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	944	0	0	0	0	0	0	944	904
Kontanter og innskudd	2 949	0	0	60	0	0	0	3 009	3 009
Utlån	-	0	67 665	0	17 619	2 072	8 408	95 764	95 764
Sum	276 394	884	72 125	8 185	17 619	2 072	62 728	440 005	424 405

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER						Sum Invest- ment grade
	AAA	AA	A	BBB		
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	12 745	3 957	8 432	3 608		28 743
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	21 830	18 988	55 903	19 570		116 292
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	40 206	9 156	34 665	29 205		113 232
Rentefond	0	0	0	0		0
Utlån og fordringer	0	2 331	11 903	0		14 235
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	112	832	0		944
Kontanter og innskudd	0	263	2 686	0		2 949
Utlån	0	0	0	0		0
Sum	74 782	34 808	114 421	52 383		276 394

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80 % av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80 % pantsikkerhet av verdigrunnlag.

NOTE 14 Kredittrisiko – forts.

Med kredittrisiko menes risikoen for at motparten ikke skal klare å møte sine forpliktelser til KLP Konsernet. I denne tabellen er kredittrisiko målt ved ratingbyråers estimater på hvor høy kredittverdighet de ulike utstederne av rentepapirer har. For eiendeler som ikke er ratet så er de lagt i andre kategorier som beskriver kredittrisiko, eksempelvis sektor og garantier.

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning AS.

Konsernet har god balanse mellom norske og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Konsernet har en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor, som anses å ha en lav kredittrisiko.

I noteinndelingen er det benyttet rating fra Standard & Poor's, Moodys, Fitch, Scope Ratings og Nordic Credit Rating.

Ratingen er konvertert til S&P sin ratingtabell, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Laveste rating av de fem er benyttet og alle fem ratingselskaper er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Det som er klassifisert som «Øvrige» er i all hovedsak verdipapirer utstedt av kraftselskaper og andre foretaksobligasjoner; dette beløper seg til 63 milliarder kroner per 31.12.2019. KLP Konsernet har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under kategorien Øvrige.

Linjene i noten er sammenfallende med balanseoppsettet. Unntakene er gjeldsinstrumenter til virkelig verdi som er delt opp i tre kategorier i noten og utlån som vist samlet i noten, men som befinner seg på to linjer i balansen (virkelig verdi og amortisert kost).

Konsernregnskapet viser enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. Dette gir inntrykk av en høyere risiko enn hva som er reelt, da risiko som konsernet ikke bærer vises i regnskapet. I ytterste kolonne vises det kun foretak, og faktisk eierskap i fond som foretaket har ved periodeslutt.

MILLIONER KRONER	31.12.2019		31.12.2018	
	Konsolidert	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	Konsolidert	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
TI STØRSTE MOTPARTER				
Motpart 1	13 956	13 026	13 491	13 322
Motpart 2	11 144	8 896	8 766	8 475
Motpart 3	9 463	7 948	8 475	8 475
Motpart 4	7 471	7 295	6 860	5 896
Motpart 5	7 376	7 138	5 966	5 785
Motpart 6	7 318	6 535	5 285	4 962
Motpart 7	6 535	6 107	4 766	4 699
Motpart 8	6 198	6 076	4 750	4 698
Motpart 9	4 698	4 698	4 698	4 696
Motpart 10	4 309	4 189	3 686	3 577
Sum	78 468	71 910	66 743	64 584

Tabellen ovenfor viser de ti største motpartene KLP konsernet har eksponering mot. Beløpene oppgitt er balanseført verdi. «Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond» inkluderer kun det som er i

konsernets eie og hvor konsernet innehar reell kredittrisiko. Majoriteten av de ti største motpartene er enten finansinstitusjoner eller motparter omfattet av en offentlig garanti (statlig eller kommunal garanti).

NOTE 15 Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Premiereserve - ordinær tariff	463 481	435 267
Premiefond, bufferfond og pensjonistenes overskuddsfond	20 297	12 098
Tilleggsavsetning	28 320	28 418
Kursreguleringsfond	55 724	33 447
Andre avsetninger	61	54
Sum forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	567 883	509 284

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Premiereserve	4 892	3 377
Innskuddsfond	14	20
Sum avsetning i innskuddsbasert livsforsikring	4 906	3 396

NOTE 16 Annen kortsiktig gjeld

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	2 644	2 292
Påløpt ikke utlignet skatt	1 211	655
Forskuddstrekk pensjonsordning	432	420
Leverandørgjeld	184	373
Forhåndsinnkalt tilskudd til forsikringsvirksomheten	867	1 434
Øvrig kortsiktig gjeld	990	878
Sum annen kortsiktig gjeld	6 328	6 053

NOTE 17 Kapitalkrav

I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån, risikoutjevningfond og ikke-innbetalt supplerende kapital. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5% av foretakets premiereserve.

Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er i hovedsak begrenset oppad til 50% av kapitalkravet.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 256% som er godt over foretakets mål om minst 150%. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 299%.

	31.12.2019	31.12.2018
Solvensgrad	256%	243%

MILLIARDER KRONER	31.12.2019	31.12.2018		31.12.2019	31.12.2018
FORENKLET SOLVENS II BALANSE					
Eiendeler, bokført	631	566	Beste estimat	569	507
Merverdier HTF/lån og fordringer	7	5	Risikomargin	14	13
Merverdier øvrige utlån	0	0	Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	8	8
Øvrige mer/mindreverdier	0	0	Andre forpliktelser	9	9
Utsatt skattefordel	0	0	Utsatt skatteforpliktelse	3	2
Sum eiendeler etter solvens II	638	572	Sum forpliktelser etter solvens II	603	539
			Eiendeler minus forpliktelser	35	33
			- Utsatt skattefordel	0	0
			- Risikoutjevningfond	-6	-5
			+ Fondsobligasjonslån	2	2
			Basiskapital - kapitalgruppe 1	31	29
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	31	29
			Ansvarlige lån	6	6
			Risikoutjevningfond	6	-5
			Basiskapital - kapitalgruppe 2	12	2
			Supplerende kapital	12	11
			Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	12	11
			Frdrag for maks. kapital i gruppe 2	-17	-5
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	7	7
			Utsatt skattefordel	0	0
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	0	0
			Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	38	36
			Solvenskapitalkrav (SCR)	15	15
			Solvensgrad	256%	243%

NOTE 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

31.12.2019 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto			
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	7 582	0	7 582	-846	-6 114	-353	281	237
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	7 582	0	7 582	-846	-6 114	-353	281	237
GJELD								
Finansielle derivater	856	0	856	-846	-23	0	10	10
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	856	0	856	-846	-23	0	10	10

31.12.2018 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto			
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	944	0	944	-293	-632	0	23	23
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	944	0	944	-293	-632	0	23	23
GJELD								
Finansielle derivater	6 809	0	6 809	-293	-1 313	-8 083	0	0
Repoer	509	0	509	0	0	0	509	509
Sum	7 318	0	7 318	-293	-1 313	-8 083	509	509

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i konsernet; hvilke muligheter konsernet har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner og repo-avtaler i balansen. Repoer inngår i linjen "Gjeld til kredittinstitusjoner" i balansen.

De konsoliderte tallene inkluderer alle enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. I tillegg viser ytterste kolonne hvilket reelt nettobeløp som gjenstår om konsernet motregner avtalene; noe som kun inkluderer konsernselskaper av ordinær art.

NOTE 19 Pensjonsforpliktelser

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Balanseført netto forpliktelse 01.01.	880	797
Resultatført pensjonskostnad	185	164
Resultatført finanskostnad	28	25
Aktuarielle gevinster og tap	-151	22
Innbetalt premie/tilskudd	-152	-128
Balanseført netto forpliktelse 31.12	790	880

FORUTSETNINGER	31.12.2019	31.12.2018
Diskonteringsrente	2,30%	2,60%
Lønnsvekst	2,25%	2,75%
Folketrygdens grunnbeløp (G)	2,00%	2,50%
Pensjonsregulering	1,24%	1,73%
Arbeidsgiveravgiftssats	14,10%	14,10%
Finansskatt	5,00%	5,00%

Effekten av endringer i forutsetningene er en reduksjon av forpliktelsen med 151 millioner kroner per 31.12.2019. Endringen er ført under "Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet".

NOTE 20 Hendelser etter balansedagen**ENGANGSVIRKNINGER SOM FØLGE AV ENDRINGER AV OFFENTLIG TJENESTEPENSJON**

1. januar 2020 ble avsatt premiereserve for alle medlemmer født 1954 og senere regnet om som følge av de nye samordningsreglene som ble vedtatt i 2018. I tillegg ble det foretatt en omregning i forbindelse med endringer i regelverket for offentlig tjenestepensjon fra årsskiftet.

Totalt innebærer endringene en frigjøring av premiereserve på 5,2 prosent. Imidlertid er det forskjeller på enkeltkontrakter. Totalt har kontrakter hvor det trengs en styrking av premiereserven et styrkingsbehov på 0,3 prosent. Brutto frigjøring av premiereserve er således 5,5 prosent. Disponering av disse midlene skjer i forbindelse med årsavslutning for 2020.

Nøkkeltall - akkumulert

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	3. kvartal 2019	2. kvartal 2019	1. kvartal 2019	4. kvartal 2018	3. kvartal 2018	2. kvartal 2018	1. kvartal 2018
KLP KONSERN								
Resultat før skatt	3 193	2 518	1 678	953	2 840	2 255	1 516	880
Forvaltningskapital	762 737	744 567	736 852	699 017	675 558	691 571	668 577	649 547
Egenkapital	37 340	36 781	34 893	34 457	33 857	32 307	30 386	30 158
Solvensgrad	256%	248%	239%	245%	243%	249%	231%	233%
Antall ansatte i konsernet	1 007	1 001	998	993	990	990	980	966
KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE								
Resultat før skatt	2 637	2 149	1 457	808	2 425	1 876	1 287	812
Premieinntekter for egen regning	40 234	32 157	21 834	6 705	38 727	31 259	21 989	6 334
- herav tilflyttet premiereserve	11	0	-	-	5	5	5	5
Erstatninger for egen regning	20 157	15 077	10 028	5 022	18 847	14 110	9 473	4 844
- herav fraflyttet premiereserve, tilleggsavs. og kursreguleringsfond	292	288	288	248	497	497	497	424
Eiendeler i kollektivporteføljen	574 953	551 696	541 802	529 900	515 905	509 046	502 991	495 146
Eiendeler i investeringsvalgporteføljen	2 662	2 592	2 589	2 491	2 423	2 478	2 487	2 351
Forsikringskundernes fond inkludert opptjent resultat	566 230	554 350	542 589	524 095	507 600	514 393	506 479	487 732
- herav fond med garantert avkastning	482 260	466 523	461 642	449 226	445 799	439 939	437 311	424 503
Ansvarlig kapital	38 254	38 238	36 410	36 510	36 106	36 854	34 417	34 131
Solvensgrad	285%	274%	264%	270%	263%	274%	253%	255%
Risikoresultat	1 031	940	536	207	958	578	393	193
Avkastningsresultat	10 720	4 720	4 338	2 157	5 207	6 086	5 046	2 931
Administrasjonsresultat	186	173	80	48	137	115	22	29
Soliditetskapital	150 617	139 677	132 050	123 125	108 825	120 680	115 445	109 209
Bokført avkastning kollektivporteføljen	4,5 %	2,7 %	2,0 %	1,0 %	3,5 %	3,1 %	2,3 %	1,2 %
Verdijustert avkastning kollektivporteføljen	8,5 %	6,6 %	4,8 %	3,1 %	1,5 %	2,9 %	1,3 %	-0,4 %
Avkastning investeringsvalgporteføljen	9,9 %	7,4 %	5,4 %	3,7 %	0,6 %	3,1 %	1,3 %	-0,9 %
Avkastning selskapsporteføljen	4,3 %	3,4 %	2,6 %	1,3 %	4,2 %	3,1 %	2,3 %	1,6 %

Nøkkeltall - akkumulert – forts

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	3. kvartal 2019	2. kvartal 2019	1. kvartal 2019	4. kvartal 2018	3. kvartal 2018	2. kvartal 2018	1. kvartal 2018
KLP SKADEFORSIKRING AS								
Resultat før skatt	165,6	140,5	138,4	109,5	17,5	105,6	36,5	-12,5
Opptjente brutto premier	1 529,8	1 131,1	741,2	363,4	1 338,2	994,5	655,7	324,1
Premieinntekter for egen regning	1 475,7	1 090,9	714,4	350,0	1 268,4	942,3	620,9	306,7
Egenkapital	1 940,5	1 875,9	1 874,2	1 852,6	1 775,0	1 860,0	1 807,1	1 767,9
Skadeprosent	90,5 %	90,8 %	85,7 %	80,7 %	83,5 %	80,5 %	81,7 %	80,6 %
Totalkostnadsprosent	109,0 %	108,6 %	104,8 %	99,4 %	104,5 %	100,1 %	103,2 %	101,7 %
Avkastning på midler til forvaltning	6,7 %	5,3 %	3,9 %	2,5 %	1,8 %	2,4 %	1,3 %	-0,2 %
Ansvarlig kapital	1 958	1 882	1 854	1 823	1 759	1 840	1 795	1 771
Solvensgrad	240%	246%	248%	246%	243%	251%	240%	237%
Årlig premievolum person	683,9	651,1	630,5	609,6	587,9	564,1	547,8	539,6
Årlig premievolum arbeidsgiver	925,1	910,6	901,3	892,8	809,0	797,8	797,7	791,5
Netto nyttegning (akkumulert innenfor året)	145,3	93,4	72,4	44,7	119,8	43,8	27,3	10,0
KLP BEDRIFTSPENSJON AS								
Resultat før skatt	-12,6	-8,6	-10,7	-0,7	-20,8	-24,1	-16,7	-8,5
Premieinntekter for egen regning	1 134,8	869,8	624,7	361,4	1 041,3	731,8	474,4	247,5
- herav tilflyttet premiereserve	495,7	394,6	309,6	202,1	519,6	350,4	217,2	118,4
Forsikringskundernes fond inkludert opptjent resultat	6 649	6 264	5 985	5 684	5 080	5 100	4 764	4 491
- herav fond med garantert avkastning	1 538	1 550	1 551	1 535	1 492	1 498	1 498	1 483
Avkastningsresultat	13,4	8,4	5,7	3,3	28,1	25,3	19,9	11,5
Risikoresultat	7,7	0,8	-2,0	1,7	3,4	-7,9	-2,5	0,3
Administrasjonsresultat	-38,1	-26,8	-19,2	-9,6	-38,9	-28,6	-21,8	-11,2
Ansvarlig kapital	323	202	204	235	233	211	217	209
Solvensgrad	204%	123%	124%	140%	147%	133%	128%	126%
Soliditetskapital	763,9	692,5	676,3	672,4	646,3	642	665,8	674,4
Bokført kapitalavkastning kollektivportefølje	3,4 %	2,4 %	1,6 %	0,8 %	4,5 %	3,6 %	2,6 %	1,4 %
Verdijustert kapitalavkastning kollektivportefølje	4,1%	2,9 %	2,0 %	1,1 %	3,0 %	2,4 %	1,4 %	0,4 %
Avkastning innskuddspensjon med investeringsvalg	16,8 %	12,6 %	9,5 %	7,4 %	-3,8 %	4,5 %	1,1 %	-2,6 %
Avkastning selskapsportefølje	3,0 %	2,5 %	1,8 %	1,0 %	1,1 %	1,0 %	0,5 %	0,0 %

Nøkkeltall - akkumulert – forts

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	3. kvartal 2019	2. kvartal 2019	1. kvartal 2019	4. kvartal 2018	3. kvartal 2018	2. kvartal 2018	1. kvartal 2018
KLP BANKEN KONSERN								
Resultat før skatt	102,3	77,3	50,6	24,0	83,4	71,1	43,0	23,7
Netto renteinntekter	292,9	209,4	138,1	66,0	248,5	183,2	122,6	64,6
Øvrige driftsinntekter	78,1	58,4	38,5	18,9	75,4	56,0	37,4	18,3
Driftskostnader, avskrivninger og tapsavsetninger	-238,5	-167,8	-114,4	-57,5	-226,9	-160,7	-114,4	-58,1
Netto realisert/urealisert endring finansielle instrumenter til virkelig verdi	-30,2	-22,7	-11,6	-3,4	-13,5	-7,4	-2,7	-1,1
Innskudd	11 487	11 649	11 465	11 031	10 662	10 531	10 218	9 733
Utlån til kunder	18 387	17 746	17 351	17 038	16 716	16 243	15 764	15 147
Utlån med offentlig garanti	16 547	16 524	16 293	16 660	16 759	16 206	16 282	16 091
Misligholdte lån	86	69	60	62	56	32	21	27
Innlån ved utstedelse av verdipapirer	25 822	25 528	24 858	24 655	24 040	23 496	23 084	23 341
Forvaltningskapital	39 699	39 611	38 861	38 586	37 089	36 468	35 817	35 404
Gjennomsnittlig forvaltningskapital	38 394	38 350	37 975	37 837	36 035	35 725	35 399	35 192
Egenkapital	2 221	2 195	2 174	2 154	2 138	2 130	2 108	2 094
Rentenetto	0,76%	0,55%	0,36%	0,17%	0,69%	0,51%	0,35%	0,18%
Resultat av ordinær drift før skatt	0,27%	0,20%	0,13%	0,06%	0,23%	0,20%	0,12%	0,07%
Egenkapitalavkastning før skatt	4,78%	4,82%	4,73%	4,50%	3,83%	4,56%	4,14%	4,57%
Kapitaldekning	19,1%	19,0 %	19,6 %	19,0 %	20,1 %	19,9 %	20,2 %	20,6 %
Antall personkunder	42 785	69 147	66 879	64 729	62 502	60 697	59 204	57 568
Herav medlemmer i KLP	31 361	49 814	48 135	46 453	44 693	43 267	41 698	40 317
KLP KAPITALFORVALTNING AS								
Resultat før skatt	44,3	45,2	19,2	-2,1	16,7	26,6	-0,9	-2,1
Totale midler til forvaltning	563 567	544 395	530 531	520 816	494 542	498 246	483 636	483 074
Midler forvaltet for eksterne kunder	83 405	77 736	71 301	70 628	63 696	68 975	58 980	63 989

Kvartalsregnskap

BÆREKRAFTSREGNSKAP
4. KVARTAL 2019

Bærekraftsregnskap

INTEGRERE SAMFUNNSANSVAR I ALL VÅR VIRKSOMHET	31.12.2019	31.12.2018	31.12.2017	Bidrar mot FNs bærekraftsmål:
MEDARBEIDERSTATISTIKK				
Ansatte i KLP	1007	990	961	n/a
Sykefravær totalt	3,9 %	4,2 %	4,6 %	3.
MILJØ				
Antall flyreiser (strekninger)	6 481	6661	3107	13. 12.
Klimagassutslipp fra forretningsreiser med fly (tonn CO2e)	803	874	534	13. 12.
Energiforbruk i KLPs egne kontorlokaler (kWh/m2)	127	148	130	9. 13.
Energiforbruk i KLPs eiendomsportefølje (kWh/m2)	185	200	190	9. 13.
PÅVIRKE SELSKAPER OG BRANSJER TIL MER BÆREKRAFTIG DRIFT				
Selskaper utelukket fra investeringene	368	189	174	Alle bærekraftsmål
Generalforsamlinger i norske selskap hvor KLP har stemt (antall/andel)	102 (97%)	106 (98%)	115 (97 %)	n/a
Generalforsamlinger i utenlandske selskaper hvor KLP har stemt (antall/andel)	6590 (97%)	6408 (97%)	2617 (91 %)	n/a
Selskaper KLP har hatt direkte dialog med	217	125	192	Alle bærekraftsmål

Bærekraftsregnskap

ØKE INVESTERINGER SOM FREMMER EN BÆREKRAFTIG UTVIKLING OG STØTTER OPP OM VÅRE FINANSIELLE MÅL	Endring 4. kvartal					Bidrar mot FNs bærekraftsmål:
	2019	2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2017 -31.12.2017	
KLIMAVENNLIGE INVESTERINGER						
Fornybar energi i Norge (mNOK)	1 435	225	23 258	23 014	22 282	7.
Fornybar energi internasjonalt (mNOK)	970	274	3 127	1 644	1 088	7.
Fornybar energi i utviklingsland (mNOK)	87	-27	725	483	381	7. 9. 17.
Utlån til kraft, vann, avløp og renovasjon (mNOK)	45	-537	2 841	2 588	3 173	7.
Internasjonale kraftselskaper (mNOK)	-63	0	2 434	1200	n/a	7.
Miljøbygg i eiendomsporteføljen (mNOK)	2 169	1642	14 197	11 985	10 115	9.
Grønne obligasjoner (mNOK)	-40	33	890	792	735	n/a
Andre klimavennlige investeringer (mNOK)	118	n/a	295	230	n/a	n/a
Totalt (mNOK)	4 722	1 610	47 768	41 936	37 774	n/a
Som andel av KLPs investeringer	0%	1%	8%	8%	7%	n/a
Fossil energi (markedsverdi mNOK)	73	-1579	10 823	10 214	11 215	n/a
Fossil energi (som andel av KLPs investeringer)	0%	0%	2%	2%	2%	n/a
Fornybar energi (markedsverdi mNOK)	-163	-65	29 748	27 728	26 924	7.
Fornybar energi (som andel av KLPs investeringer)	0%	0%	5%	5%	4%	7.
Miljøbygg i eiendomsporteføljen (verdi mNOK)	2 169	1 642	14 197	11 985	10 115	9.
Miljøbygg i eiendomsporteføljen (andel av porteføljens markedsverdi mNOK)	2%	2%	19%	18%	16%	9.
FINANS I UTVIKLINGSLAND						
Bank og finans i utviklingsland (mNOK)	29	-26	713	570	530	1. 5. 8. 17.
SÅKORNINVESTERINGER						
Såkorinvesteringer i Norge	1	2	8	4	n/a	8

UTVIKLE PRODUKTER OG TJENESTER SOM BIDRAR TIL POSITIV SAMFUNNSUTVIKLING	Endring 4. kvartal					Bidrar mot FNs bærekraftsmål:
	2019	2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018	01.01.2017 -31.12.2017	
UTLÅNSVIRKSOMHET						
Utlån til vei og transport (mNOK)	130	447	8 812	8 543	9 411	9
Utlån til offentlig eiendom (mNOK)	263	137	4 987	4 798	4 060	9
Utlån til offentlig sektor og virksomheter (mNOK)	1 167	2 150	56 434	51 425	45 087	n/a

Noter til bærekraftsregnskapet

INTEGRERE SAMFUNNSANSVAR I ALL VÅR VIRKSOMHET

I KLP skal samfunnsansvar være integrert i alle forretningsprosesser og virksomhetsområder på en relevant og hensiktsmessig måte.

MEDARBEIDERSTATISTIKK

Det er viktig at våre ansatte har et godt arbeidsmiljø. KLPs ansatte og deres samlede kompetanse er en nøkkelressurs for KLP.

KLP jobber kontinuerlig med å redusere de ansatte sitt sykefravær.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Tallene viser hvordan KLP støtter opp om FNs bærekraftsmål 3, *å sikre god helse og fremme livskvalitet.*

MILJØ

KLP jobber for å redusere miljøpåvirkningen av egen drift.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene viser hvordan KLP bidrar mot flere av FNs bærekraftsmål:

- Mål 9. *Innovasjon og Infrastruktur*, spesielt mål 9.4 om å oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med en mer effektiv bruk av ressurser og miljøvennlige teknologiformer.
- Mål 13, *stoppe klimaendringene.*

MÅLSETTING:

- Halvere klimagassutslipp fra egen drift innen 2030, med utgangspunkt i utslippene i 2010.
- Redusere energiforbruket i eiendomsporteføljen til 180 kWh per kvadratmeter.

DEFINISJON:

Flyreiser:

Antall flyreiser er basert på tall fra vårt reisebyrå. I 2019 gikk vårt reisebyrå over til å rapportere reiser i antall strekninger, som vil si en enkelt distanse. Tidligere år har flyreisene blitt rapportert som tur-retur reiser som kan bestå av flere strekninger. Antall flyreiser i 2018 har blitt oppdatert i henhold til ny metodikk, mens tall for flyreiser tidligere år fortsatt er basert på antall tur-retur reiser og derfor ikke er direkte sammenlignbare.

Klimagassutslipp fra våre flyreiser er utregnet basert på antall kilometer fløyet, og leveres av vårt reisebyrå. I 2019 oppdaterte reisebyrået også utslippsfaktoren for klimagassutslipp. Det benyttes nå tall fra DEFRA 2015. Da det tidligere ble brukt en lik utslippsfaktor på alle reiser, skiller DEFRA-metodikken mellom kort, medium og lang distanse. Utslippstallene er derfor ikke direkte sammenlignbare mot tidligere år.

Energiforbruk KLPs egne kontorer:

Energiforbruket er en vesentlig kilde til KLPs klimagass-

MÅLSETTING:

KLPs mål er å ha lavere sykefravær enn 4 prosent.

DEFINISJONER:

Antall ansatte inkluderer ansatte i permisjon og ansatte som jobber deltid.

Sykefravær er egenmeldt og legemeldt sykefravær. Korttids-sykefravær er definert til 1-3 dager, langtidsfravær 4 dager eller mer.

utslipp. Energiforbruket i KLPs egne kontorlokaler er ikke temperaturkorrigert, men viser faktisk forbruk. Med egne kontorlokaler menes de kontorlokalene KLP-konsernets ansatte jobber i. Energiforbruket er hentet fra vårt energioppfølgingssystem. Tallet for energiforbruk i 3. kvartal ble oppdatert etter publisering av forrige kvartalsrapport. Tallet er derfor oppdatert i denne rapporten for å rapportere på beste tilgjengelige data.

Energiforbruk KLP Eiendoms eiendomsportefølje:

Energiforbruk KLP Eiendoms eiendomsportefølje: Data som rapporteres er gjennomsnittlig 12 måneders klimakorrigert spesifikk energibruk for egendriftede bygg.

Med egendriftede bygg menes de eiendommene som KLP eier, har ansvar for drift og vedlikehold, og hvor KLP har muligheten til å iverksette og måle effekten av miljøtiltak. Dette er bygg i Oslo, Trondheim, København og Stockholm. Alle disse byggene har energioppfølgingssystem hvor energiforbruket registreres og overvåkes. I de aller fleste byggene er leietakers energiforbruk også medtatt, slik at vi har oversikt over totalt energiforbruk på byggene.

Energiforbruk kWh per kvadratmeter pr år for KLPs egendriftede bygg er temperaturkorrigert for å kunne måle effekt av iverksatte energisparingstiltak. Selskapet har en stor portefølje med bygg, som også endrer seg over tid. De enkelte byggene kan også endre bruksmønster i kortere eller lengre tidsperioder, som for eksempel i forbindelse med leietakerutskiftninger.

Det kan være ulike grunner til at det av og til ikke er mulig å få innhentet korrekte tall, eksempelvis ved feil på målere eller for sent innrapporterte tall fra våre underleverandører. Dette tas høyde for ved at rapporteringen kun inkluderer KLPs egendriftede bygg og som har sammenliknbare driftsforhold 12 måneder tilbake i tid fra rapporteringstidspunktet. Det betyr imidlertid at byggene KLP rapporterer på varierer noe fra år til år, men vurderingen er at dette likevel vil plukke opp de riktige trendene i selskapets eiendomsmasse.

PÅVIRKE SELSKAPER OG BRANSJER TIL MER BÆREKRAFTIG DRIFT:

KLP er en engasjert investor og eier som søker å påvirke både enkeltelskaper, bransjer og markeder.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Som en ansvarlig investor og eier har KLP dialog med selskaper om mange temaer relatert til FNs bærekraftsmål. KLPs utelukkelseskriterier er også i samsvar med bærekraftsmålene. Noen eksempler:

- Mål 3.a; styrke gjennomføringen av Verdens helseorganisasjons rammekonvensjon om forebygging av tobakksskader i alle land.
- Mål 8.7; treffe umiddelbare og effektive tiltak for å avskaffe tvangsarbeid, få slutt på moderne slaveri og menneskehandel og sikre at de verste formene for barnarbeid forbys og avskaffes.
- Mål 12.6; stimulere selskaper til å innføre bærekraftige arbeidsmetoder og integrere informasjon om bærekraft i sine rapporteringsrutiner.
- Mål 16.2; Stanse overgrep, utnyttning, menneskehandel og alle former for vold mot og tortur av barn, 16.4; Innen 2030 oppnå en betydelig reduksjon av ulovlige finans- og våpenstrømmer

ØKE KLIMAVENNLIGE INVESTERINGER

KLPs investeringer fremmer mange ulike dimensjoner ved en bærekraftig utvikling, men gitt KLPs fokus på klimaendringer satser vi særlig på klimavennlige investeringer. KLP ønsker å styre kapitalen i en klimavennlig retning ved å sette konkrete mål for utvalgte investeringer.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene viser hvordan KLP bidrar mot flere av FNs bærekraftsmål:

- Mål 7. *ren energi*, derunder delmål 7.1; innen 2030 sikre allmenn tilgang til pålitelige og moderne energikilder, og 7.2; innen 2030 betydelig øke andelen fornybar energi i verdens samlede energiforbruk.
- Mål 9, *innovasjon og infrastruktur*. spesielt delmål 9.a; legge til rette for en bærekraftig og robust utvikling av infrastrukturen i utviklingsland ved å øke den finansielle, teknologiske og faglige bistanden, og 9.4; innen 2030 oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med en mer effektiv bruk av ressurser og miljøvennlige teknologiformer.
- Mål 17.3, mobilisere ytterligere finansielle ressurser til utviklingslandene fra flere kilder.

MÅLSETTING:

Øke KLPs klimavennlige investeringer med 6 milliarder kroner per år.

- Mål 16.5; Oppnå en betydelig reduksjon i alle former for korrupsjon og bestikkelser.

MÅLSETTING:

KLP har som mål å stemme på 75 prosent av generalforsamlingene internasjonalt, og 90 prosent av generalforsamlingene i Norge.

DEFINISJON:

Antall utelukkelse viser til totalt antall selskaper KLP har ekskludert fra investeringene på grunn av brudd på *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor ved utgangen av året*.

Antall selskaper KLP har hatt dialog med viser til selskaper som KLP har vært i kontakt med under året angående sosiale, miljø-, eller styringsmessige temaer. KLPs oppfølging varierer i omfang, tema og tidsperspektiv. Dette er en form for eierskapsutøvelse der KLP engasjerer i en dialog med selskaper for å avklare hvordan de håndterer samfunnsansvarsutfordringer samt kommuniserer KLPs forventninger som investor og eier.

DEFINISJON:

Det er markedsverdien av investeringene, i millioner kroner, som oppgis.

Fornybar energi:

Fornybar energi i Norge er aksje- og obligasjonsinvesteringer i norske kraft- og nettselskaper. Kraftselskapene er klassifisert som el-produsenter fra vannkraft, vindkraft eller biobrensel.

Fornybar energi internasjonalt er investeringer i nye prosjekter innen fornybar energi. Dette er både egenkapitalinvesteringer og prosjektfinansiering. Investeringene gjøres gjennom enten eksterne fondsforvaltere spesialisert på energi eller andre samarbeidspartnere.

Fornybar energi i utviklingsland er investeringer i nye prosjekter innen fornybar energi. Investeringene gjøres per i dag dels som direkteinvesteringer i samarbeid med Norfund, dels som fondsinvesteringer gjennom fondsforvalteren Climate Investor One. Investeringene er en del av KLPs portefølje for utviklingsinvesteringer, som er ett av virkemidlene i *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor*. Formålet er

å oppnå både finansiell avkastning og samfunnsmessig gevinst. Investeringene baseres på kommersielle risiko- og avkastningsvurderinger, men vektlegger også effekten på samfunns- og miljømessige parametere.

Utlån til kraft; vann, avløp og renovasjon:

Dette er utlån til offentlig virksomhet, selskaper og prosjekter i Norge innen kraftsektoren, samt innen vann, avløp og renovasjon.

Internasjonale kraftselskaper:

Investeringer i kraftselskaper utgjør børsnoterte kraftselskaper internasjonalt som i all hovedsak genererer elektrisitet fra fornybare kilder.

Grønne obligasjoner:

Markedsverdien omfatter obligasjoner som er klassifisert som grønne, og som ikke allerede er medregnet i KLPs investeringer i fornybar energi i Norge ovenfor.

Fossil energi:

Tallet er markedsverdien av KLPs investeringer i selskaper klassifisert som olje- og gasselskaper, herunder eksempelvis letevirsomhet, produksjon og raffinaderi. Transport- og oljeserviceselskaper er ikke inkludert.

FINANS I UTVIKLINGSLAND:

Underutviklede finansinstitusjoner og manglende tilgang på finansielle tjenester så som sparing, lån og forsikring for befolkningen er til hinder for fattigdomsreduksjon i utviklingsland. KLP ønsker gjennom sine investeringer i finans i utviklingsland å bidra til økonomisk vekst og bedre levekår.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene viser hvordan KLP bidrar mot flere av FNs bærekraftsmål:

- Mål 1.4; innen 2030 sikre at alle kvinner og menn, særlig fattige og sårbare personer, har lik rett til økonomiske ressurser, egnet teknologi og finansielle tjenester herunder mikrofinansiering.
- Mål 5.a; Iverksette reformer for å gi kvinner lik rett til økonomiske ressurser samt tilgang til eierskap til og kontroll over jord og annen form for eiendom, finansielle tjenester, arv og naturressurser.

Miljøbygg:

Markedsverdien av miljøbygg i KLPs eiendomsportefølje. Miljøbygg er definert som bygg med særskilte miljøkvaliteter. Dette innebærer eksempelvis at bygget er BREEAM-sertifisert med minimum karakteren very good, at bygget har energiklasse B eller bedre, at bygget produserer egen energi gjennom solcellepaneler, eller at bygget har vunnet en norsk eiendomspris hvor miljø er et viktig måleparameter. Det er gjort en totalvurdering, og byggene som er klassifisert som miljøbygg oppfyller ett eller flere av disse kriteriene.

Andre klimavennlige investeringer:

Klimavennlige investeringer som ikke faller inn under en av hovedkategoriene over plasseres her. Eksempelvis har KLP gitt utlån til el-ferger og investert i et fond som investerer i skogeiendommer.

Andel av KLPs investeringer:

Andelen er beregnet som investeringenes andel av KLPs totale investeringer.

Investeringer i børsnoterte selskaper som KLP investerer i gjennom vår indeksforvaltning eller globale obligasjonsporteføljer er holdt utenfor denne definisjonen av klimavennlige investeringer, med unntak av grønne obligasjoner og et par internasjonale kraftselskaper.

- Mål 8.10: styrke nasjonale finansinstitusjoners evne til å stimulere til og utvide tilgangen til bank- og forsikringstjenester samt finansielle tjenester for alle.
- Mål 17.3; mobilisere ytterligere finansielle ressurser til utviklingslandene fra flere kilder.

MÅLSETTING:

Ikke definert.

DEFINISJON:

Investeringer i bank og finans i utviklingsland er KLPs investeringer i Norsk mikrofinansiativ (NMI) og NorFinance. NorFinance er et investeringsselskap KLP eier sammen med blant andre Norfund. Investeringene gjøres som en del av KLPs portefølje for utviklingsinvesteringer, som er ett av virkemidlene i *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor*. Formålet er å oppnå både finansiell avkastning og samfunnsmessig gevinst.

SÅKORNINVESTERINGER:

KLP ønsker å bidra til at gode ideer kan følges lokalt og skape arbeidsplasser i Norge. Ved å investere i nyskaping håper vi at KLP kan bidra til at nye virksomheter og nye arbeidsplasser skapes.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene støtter blant annet opp om FNs bærekraftsmål 9, anstendig arbeid og økonomisk vekst, spesielt delmål 8.3; støtte produktiv virksomhet, opprettelse av anstendige arbeidsplasser, entreprenørskap, kreativitet og innovasjon, og stimulere til formalisering av og vekst i antallet svært små, små og mellomstore bedrifter, blant annet ved å sørge for tilgang til finansielle tjenester.

UTVIKLE PRODUKTER OG TJENESTER SOM BIDRAR TIL POSITIV SAMFUNNSUTVIKLING:

KLP ønsker å utvikle produkter og tjenester med tilknytning til vår kjernevirksomhet, som svarer på noen av de bærekraftsutfordringer våre kunder og eiere har, og som kommer samfunnet som helhet til gode.

UTLÅNSVIRKSOMHET:

KLPs utlånsvirksomhet retter seg i stor grad mot norske kommuner og fylkeskommuner, og annen offentlig virksomhet. Lånene benyttes til formål som bidrar til lokal utvikling og som kommer samfunnet som helhet til gode.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene støtter blant annet opp om FNs bærekraftsmål 9, innovasjon og infrastruktur spesielt delmål 9.1; utvikle pålitelig, bærekraftig og solid infrastruktur av høy kvalitet, herunder regional og grensekryssende infrastruktur.

MÅLSETTING:

Ikke definert

DEFINISJON:

Investeringer i såkornfond. KLP etablerte i 2018 en portefølje med investeringer i såkornfond knyttet til forskningsmiljøer i Norge. KLP har ved utgangen av 2019 inngått avtale med fire såkornfond. Vi rapporterer her på markedsverdien av gjennomførte investeringer.

MÅLSETTING:

Øke utlån til denne typen formål.

DEFINISJON:

Utlån til offentlig eiendom er utlån til eksempelvis skolebygg, rådhus og andre kommunale bygg. Utlån til offentlig sektor og virksomheter er finansiering av ulike typer investeringer i kommuner og fylkeskommuner som for eksempel barnehager, sykehjem, skoler o.l.

Kvartalsregnskap

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE
4. KVARTAL 2019

Resultatregnskap

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE	MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	4. kvartal 2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
3	Premieinntekter for egen regning	8 077	7 469	40 234	38 727
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	873	1 884	2 876	3 884
	Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	3 522	2 403	10 444	9 963
	Verdiendringer på investeringer	4 026	-12 518	28 591	-10 421
	Realisert gevinst og tap på investeringer	1 667	889	2 140	3 595
	Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	10 089	-7 341	44 051	7 021
	Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	60	-59	238	14
	Andre forsikringsrelaterte inntekter	288	273	1 118	1 055
4	Erstatninger	-5 081	-4 736	-20 157	-18 847
	Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-6 583	1 894	-50 728	-21 503
	Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsvalgportefølje	-114	14	-197	-58
	Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-5 775	3 306	-10 841	-2 939
5	Forsikringsrelaterte driftskostnader	-346	-329	-1 129	-1 097
	Andre forsikringsrelaterte kostnader	-291	-274	-1 119	-1 059
	Resultat av teknisk regnskap	324	217	1 470	1 315
	Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	255	428	1 525	1 456
	Andre inntekter	5	2	16	6
	Forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	-96	-98	-374	-353
	Resultat av ikke-teknisk regnskap	164	332	1 167	1 109

Resultatregnskap

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE	MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	4. kvartal 2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
	Resultat før skattekostnad	488	549	2 637	2 425
	Skattekostnader	-88	-190	-497	-627
	Resultat før andre inntekter og kostnader	400	359	2 140	1 797
12	Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger	128	-15	89	-15
	Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden	83	-7	62	-7
	Justering av forsikringsforpliktelsene	-21	1	-16	1
	Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet	-32	4	-22	4
	Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet	158	-18	113	-18
	TOTALRESULTAT	557	342	2 252	1 780
	DISPONERINGER OG OVERFØRINGER, FORELØPIG 2019 / ENDELIG 2018:				
	Overført egenkapitaltilskudd			-755	0
	Overført risikoutjevningsfond			-746	-639
	Overført annen opptjent egenkapital			-751	-1 141
	Sum resultatdisponeringer og overføringer			-2 252	-1 780

Balanse

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
EIENDELER			
EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN			
	Immaterielle eiendeler	358	173
7	Investeringseiendommer	955	924
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	3 005	1 985
	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	5 084	4 694
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	18 497	18 175
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	14 198	12 705
	Fordringer	660	742
11	Bruksretteeiendeler	204	0
	Andre eiendeler	942	992
Sum eiendeler i selskapsporteføljen		43 902	40 392
EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJENE			
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	53 910	47 296
	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	3 079	1 521
	Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	14 051	14 782
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	237 100	212 596
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	266 813	239 711
Sum investeringer i kollektivporteføljen		574 953	515 905
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	266	234
	Fordringer på og verdipapirer utstedt av datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	69	73
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	898	876
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	1 428	1 240
Sum investeringer i investeringsvalgporteføljen		2 662	2 423
Sum eiendeler i kundeporteføljene		577 615	518 327
SUM EIENDELER		621 518	558 719

Balanse

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE	MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER			
	Innskutt egenkapital	16 540	14 554
	Opptjent egenkapital	20 779	19 281
	Sum egenkapital	37 319	33 835
6	Ansvarlig lånekapital mv.	7 750	7 691
	Premiereserve mv.	459 343	431 153
	Tilleggsavsetninger	28 105	28 206
	Kursreguleringsfond	55 761	33 439
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	20 323	12 383
	Sum forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	563 532	505 182
	Pensjonskapital mv.	2 064	1 941
	Tilleggsavsetninger	104	100
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	531	378
	Sum forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsportefølje	2 698	2 419
12	Pensjonsforpliktelser o.l.	508	565
	Forpliktelser ved periodeskatt	978	426
	Forpliktelser ved utsatt skatt	515	481
11	Leieforpliktelser	210	0
9	Forpliktelser	7 789	7 895
	Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	219	225
	SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER	621 518	558 719
POSTER UTENOM BALANSEN			
	Betingede forpliktelser	21 227	19 142

Egenkapitaloppstilling

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

2019 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningssfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 01.01.2019	14 554	4 793	14 488	33 835
Resultat før andre inntekter og kostnader	755	746	638	2 140
Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger			89	89
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			62	62
Justering av forsikringsforpliktelsene			-16	-16
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			-22	-22
Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			113	113
Totalresultat	755	746	751	2 252
Innbetalt egenkapitaltilskudd	1 232			1 232
Sum transaksjoner med eierne	1 232			1 232
Egenkapital 31.12.2019	16 540	5 540	15 239	37 319

2018 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningssfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 01.01.2018	13 125	4 154	13 347	30 626
Resultat før andre inntekter og kostnader	0	639	1 158	1 797
Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger			-15	-15
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			-7	-7
Justering av forsikringsforpliktelsene			1	1
Skatt på andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			4	4
Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet			-18	-18
Totalresultat	0	639	1 141	1 780
Innbetalt egenkapitaltilskudd	1 429			1 429
Sum transaksjoner med eierne	1 429			1 429
Egenkapital 31.12.2018	14 554	4 793	14 488	33 835

Kontantstrømoppstilling

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

MILLIONER KRONER	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2019 -30.09.2019	01.01.2019 -30.06.2019	01.01.2019 -31.03.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	-899	-1 056	412	-24	-1 304
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter ¹	-280	-198	-138	-39	-12
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter ²	1 125	1 151	-55	-35	1 429
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	-54	-103	220	-98	112
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	954	954	954	954	842
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	900	851	1 173	856	954

¹ Utbetaling ved kjøp av driftsmidler.

² Netto innbetaling av egenkapitaltilskudd, opptak og nedbetaling av gjeld.

Noter til regnskapet

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE 1 Regnskapsprinsipper og -estimer

REGNSKAPSPRINSIPPER

Regnskapet i denne delårsrapporten viser regnskapet for Kommunal Landspensjonskasse (KLP), for perioden 01.01.2019 – 31.12.2019. Regnskapet er ikke revidert.

Delårsregnskapet er avlagt etter Forskrift av 18. desember 2015 nr. 1824: Forskrift om årsregnskap for livsforsikringsforetak (årsregnskapsforskriften) og IAS 34 Delårsrapportering.

Delårsregnskapet er utarbeidet etter samme prinsipper som årsregnskapet for 2018 med mindre annet er oppgitt.

Delårsregnskapet inneholder ikke all informasjon som kreves av et fullstendig årsregnskap, og denne delårsrapporten bør leses i sammenheng med årsregnskapet for 2018. Dette fås ved henvendelse til KLPs hovedkontor i Dronning Eufemias gate 10, eller på klp.no.

REGNSKAPSESTIMATER

Ved utarbeidelse av delårsregnskapet har ledelsen utøvet skjønn og benyttet estimer og forutsetninger som påvirker regnskapstallene. Faktiske tall kan derfor avvike fra benyttede estimer.

NOTE 2 Verdiendring eiendomsinvesteringer

Porteføljen av investeringseiendommer inklusive investeringseiendommer eid via datterforetak er verdivurdert per 31.12.2019.

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	4. kvartal 2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Verdiregulering inkludert valutaendringer	708	1 581	952	1 704
Valutasikring	-32	-943	730	377
Netto verdiregulering inkludert valutasikring	676	638	1 682	2 081

NOTE 3 Premieinntekter for egen regning

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	4. kvartal 2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Forfalte premier, brutto	8 066	7 470	40 224	38 724
Avgitte gjenforsikringspremier	0	0	-1	-2
Overføring av premiereserve fra andre	11	-1	11	5
Sum premieinntekter for egen regning	8 077	7 469	40 234	38 727

NOTE 4 Erstatninger

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	4. kvartal 2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Utbetalte erstatninger	5 077	4 736	19 866	18 350
Overføring av premiereserve til andre	3	0	292	497
Sum erstatninger	5 081	4 736	20 157	18 847

NOTE 5 Forsikringsrelaterte driftskostnader

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	4. kvartal 2018	01.01.2019 -31.12.2019	01.01.2018 -31.12.2018
Personalkostnader	198	200	678	639
Avskrivninger og nedskrivninger ¹	68	18	193	73
Andre driftskostnader ¹	80	111	258	384
Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	346	329	1 129	1 097

¹ Som følge av implementeringen av IFRS 16 *Leieavtaler* er husleiekostnaden klassifisert som avskrivning fra og med 01.01.2019.

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

For informasjon vedrørende prising av finansielle eiendeler og forpliktelser henvises det til note 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser i konsernregnskapet.

31.12.2019 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	535	612	4 442	4 845	15	15	4 993	5 472
Opptjente ikke forfalte renter	19	19	101	101	0	0	120	120
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	6 286	6 569	17 859	19 018	48	53	24 192	25 640
Opptjente ikke forfalte renter	41	41	235	235	1	1	276	276
Sum investeringer som holdes til forfall	6 880	7 240	22 637	24 199	64	70	29 581	31 508
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	4 151	4 217	43 343	44 884	219	229	47 714	49 330
Opptjente ikke forfalte renter	59	59	745	745	4	4	808	808
Utenlandske obligasjonslån	7 308	7 504	97 383	101 128	601	623	105 292	109 256
Opptjente ikke forfalte renter	98	98	1 601	1 601	11	11	1 709	1 709
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	11 617	11 878	143 072	148 357	834	867	155 523	161 102
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	3 391	3 393	0	0	3 391	3 393
Lån med offentlig garanti	0	0	56 964	57 170	0	0	56 964	57 170
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	10 699	10 727	0	0	10 699	10 727
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	337	337	0	0	337	337
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	71 391	71 627	0	0	71 391	71 627
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	18 497	19 118	237 100	244 183	898	937	256 495	264 238
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	5	5	7 138	7 138	0	0	7 144	7 144
Utenlandske aksjer	0	0	33 178	33 178	0	0	33 178	33 178
Sum aksjer	5	5	40 317	40 317	0	0	40 322	40 322
Eiendomsfond	0	0	2 524	2 524	0	0	2 524	2 524
Norske aksjefond	0	0	81 512	81 512	804	804	82 316	82 316
Utenlandske aksjefond	0	0	13 719	13 719	0	0	13 719	13 719
Sum aksjefondsandeler	0	0	97 755	97 755	804	804	98 559	98 559
Norske alternative investeringer	0	0	2 740	2 740	17	17	2 757	2 757
Utenlandske alternative investeringer	0	0	2 005	2 005	0	0	2 005	2 005
Sum alternative investeringer	0	0	4 746	4 746	17	17	4 762	4 762
Sum aksjer og andeler	5	5	142 817	142 817	820	820	143 643	143 643

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

31.12.2019 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	7 912	7 912	27 892	27 892	0	0	35 804	35 804
Utenlandske obligasjoner	228	228	17 256	17 256	0	0	17 484	17 484
Opptjente ikke forfalte renter	42	42	325	325	0	0	367	367
Norske obligasjonsfond	2 859	2 859	41 292	41 292	505	505	44 656	44 656
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	14 895	14 895	0	0	14 895	14 895
Norske sertifikater	700	700	3 542	3 542	0	0	4 241	4 241
Opptjente ikke forfalte renter	3	3	6	6	0	0	9	9
Sum rentebærende verdipapirer	11 744	11 744	105 208	105 208	505	505	117 456	117 456
Norske utlån og fordringer	1 482	1 482	9 485	9 485	47	47	11 014	11 014
Utenlandske utlån og fordringer	219	219	4 639	4 639	40	40	4 899	4 899
Sum utlån og fordringer	1 701	1 701	14 124	14 124	87	87	15 913	15 913
DERIVATER								
Renteswapper	747	747	886	886	0	0	1 633	1 633
Valutaterminer	0	0	3 084	3 084	15	15	3 100	3 100
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	747	747	3 971	3 971	15	15	4 733	4 733
Andre finansielle eiendeler	0	0	693	693	0	0	693	693
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	14 198	14 198	266 813	266 813	1 428	1 428	282 438	282 438
FORPLIKTELSE								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	0	0	0	0	0	0
Valutaterminer	0	0	597	597	2	2	599	599
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	0	0	598	598	2	2	599	599
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	6 012	6 928	0	0	0	0	6 012	6 928
Fondsobligasjonslån	1 738	1 672	0	0	0	0	1 738	1 672
Sum ansvarlig lånekapital mv.	7 750	8 599	0	0	0	0	7 750	8 599
FORPLIKTELSE TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	1 397	1 397	3	3	1 400	1 400
Utenlandske call money ¹	762	762	1 822	1 822	7	7	2 591	2 591
Sum forpliktelser til kreditinstitusjoner	762	762	3 219	3 219	9	9	3 990	3 990

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	686	751	6 247	6 666	23	24	6 955	7 440
Opptjente ikke forfalte renter	20	20	155	155	0	0	175	175
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	6 331	6 493	17 086	17 502	57	63	23 474	24 058
Opptjente ikke forfalte renter	42	42	235	235	1	1	278	278
Sum investeringer som holdes til forfall	7 078	7 305	23 722	24 558	81	88	30 882	31 950
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	3 580	3 634	39 654	41 357	190	202	43 425	45 192
Opptjente ikke forfalte renter	59	59	777	777	4	4	840	840
Utenlandske obligasjonslån	7 358	7 411	84 691	87 139	590	605	92 640	95 154
Opptjente ikke forfalte renter	99	99	1 472	1 472	11	11	1 582	1 582
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	11 097	11 203	126 594	130 745	795	821	138 487	142 769
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	2 976	2 979	0	0	2 976	2 979
Lån med offentlig garanti	0	0	51 074	51 330	0	0	51 074	51 330
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	7 971	8 005	0	0	7 971	8 005
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	257	257	0	0	257	257
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	62 279	62 572	0	0	62 279	62 572
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	18 175	18 508	212 596	217 874	876	908	231 647	237 291
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	601	601	6 843	6 843	0	0	7 445	7 445
Utenlandske aksjer	0	0	23 108	23 108	0	0	23 108	23 108
Sum aksjer	601	601	29 951	29 951	0	0	30 552	30 552
Eiendomsfond	0	0	2 326	2 326	0	0	2 326	2 326
Norske aksjefond	0	0	63 747	63 747	599	599	64 346	64 346
Utenlandske aksjefond	0	0	11 533	11 533	0	0	11 533	11 533
Sum aksjefondsandeler	0	0	77 605	77 605	599	599	78 204	78 204
Norske alternative investeringer	0	0	2 592	2 592	16	16	2 608	2 608
Utenlandske alternative investeringer	0	0	858	858	0	0	858	858
Sum alternative investeringer	0	0	3 451	3 451	16	16	3 466	3 466
Sum aksjer og andeler	601	601	111 007	111 007	615	615	112 223	112 223

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	7 155	7 155	32 582	32 582	0	0	39 737	39 737
Utenlandske obligasjoner	156	156	19 373	19 373	0	0	19 529	19 529
Opptjente ikke forfalte renter	40	40	360	360	0	0	400	400
Norske obligasjonsfond	2 229	2 229	50 749	50 749	576	576	53 554	53 554
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	13 237	13 237	0	0	13 237	13 237
Norske sertifikater	358	358	5 758	5 758	0	0	6 116	6 116
Opptjente ikke forfalte renter	1	1	5	5	0	0	6	6
Sum rentebærende verdipapirer	9 939	9 939	122 064	122 064	576	576	132 579	132 579
Norske utlån og fordringer	1 374	1 374	2 844	2 844	10	10	4 228	4 228
Utenlandske utlån og fordringer	140	140	3 440	3 440	39	39	3 619	3 619
Sum utlån og fordringer	1 514	1 514	6 284	6 284	49	49	7 847	7 847
DERIVATER								
Renteswapper	651	651	55	55	0	0	706	706
Valutaterminer	0	0	70	70	0	0	70	70
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	651	651	126	126	0	0	777	777
Andre finansielle eiendeler	0	0	229	229	0	0	229	229
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	12 705	12 705	239 711	239 711	1 240	1 240	253 656	253 656
FORPLIKTELSE								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	490	490	0	0	490	490
Valutaterminer	1	1	3 384	3 384	16	16	3 401	3 401
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	1	1	3 874	3 874	16	16	3 891	3 891
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	6 029	6 302	0	0	0	0	6 029	6 302
Fondsobligasjonslån	1 662	1 332	0	0	0	0	1 662	1 332
Sum ansvarlig lånekapital mv.	7 691	7 634	0	0	0	0	7 691	7 634
FORPLIKTELSE TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	1	1	0	0	1	1
Utenlandske call money ¹	628	628	12	12	9	9	648	648
Sum forpliktelse til kreditinstitusjoner	628	628	13	13	9	9	650	650

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki

31.12.2019 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	2 905	8 839	0	11 744
Sertifikater	0	703	0	703
Obligasjoner	46	8 136	0	8 182
Obligasjonsfond	2 859	0	0	2 859
Utlån og fordringer	575	1 126	0	1 701
Aksjer og andeler	0	0	5	5
Aksjer	0	0	5	5
Finansielle derivater	0	747	0	747
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum selskapsporteføljen	3 480	10 713	5	14 198
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	73 777	31 431	0	105 208
Sertifikater	1 927	1 621	0	3 548
Obligasjoner	15 662	29 810	0	45 472
Obligasjonsfond	56 188	0	0	56 188
Utlån og fordringer	13 709	416	0	14 124
Aksjer og andeler	120 300	5 406	17 111	142 817
Aksjer	37 518	629	2 170	40 317
Aksjefond	82 781	0	54	82 835
Eiendomsfond	0	32	2 492	2 524
Spesialfond	0	4 746	0	4 746
Private Equity	0	0	12 396	12 396
Finansielle derivater	0	3 971	0	3 971
Andre finansielle eiendeler	0	693	0	693
Sum kollektivporteføljen	207 785	41 917	17 111	266 813

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

31.12.2019 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	505	0	0	505
Obligasjonsfond	505	0	0	505
Utlån og fordringer	87	0	0	87
Aksjer og andeler	804	17	0	820
Aksjefond	804	0	0	804
Spesialfond	0	17	0	17
Finansielle derivater	0	15	0	15
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	1 396	32	0	1 428
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	212 661	52 662	17 116	282 438
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	955	955
Sum investeringseiendom	0	0	955	955
FORPLIKTELSER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	762	0	0	762
Sum selskapsporteføljen	762	0	0	762
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	598	0	598
Gjeld til kredittinstitusjoner	3 219	0	0	3 219
Sum kollektivporteføljen	3 219	598	0	3 817
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	2	0	2
Gjeld til kredittinstitusjoner	9	0	0	9
Sum investeringsvalgporteføljen	9	2	0	11
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	3 990	599	0	4 590

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki — forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	2 276	7 663	0	9 939
Sertifikater	0	359	0	359
Obligasjoner	47	7 304	0	7 351
Obligasjonsfond	2 229	0	0	2 229
Utlån og fordringer	746	768	0	1 514
Aksjer og andeler	0	598	4	601
Aksjer	0	598	4	601
Finansielle derivater	0	651	0	651
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum selskapsporteføljen	3 022	9 680	4	12 705
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	86 443	35 621	0	122 064
Sertifikater	3 969	1 794	0	5 763
Obligasjoner	18 487	33 828	0	52 315
Obligasjonsfond	63 987	0	0	63 987
Utlån og fordringer	5 435	849	0	6 284
Aksjer og andeler	91 686	4 116	15 205	111 007
Aksjer	26 850	620	2 481	29 951
Aksjefond	64 836	0	61	64 897
Eiendomsfond	0	45	2 281	2 326
Spesialfond	0	3 451	0	3 451
Private Equity	0	0	10 383	10 383
Finansielle derivater	0	126	0	126
Andre finansielle eiendeler	0	229	0	229
Sum kollektivporteføljen	183 565	40 941	15 205	239 711

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Rentebærende verdipapirer	576	0	0	576
Obligasjonsfond	576	0	0	576
Utlån og fordringer	49	0	0	49
Aksjer og andeler	599	16	0	615
Aksjefond	599	0	0	599
Spesialfond	0	16	0	16
Finansielle derivater	0	0	0	0
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	1 224	16	0	1 240
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	187 810	50 637	15 209	253 656
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	924	924
Sum investeringseiendom	0	0	924	924
FORPLIKTELSE SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	1	0	1
Gjeld til kredittinstitusjoner	628	0	0	628
Sum selskapsporteføljen	628	1	0	629
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	3 874	0	3 874
Gjeld til kredittinstitusjoner	13	0	0	13
Sum kollektivporteføljen	13	3 874	0	3 887
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	16	0	16
Gjeld til kredittinstitusjoner	9	0	0	9
Sum investeringsvalgporteføljen	9	16	0	25
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	650	3 891	0	4 541

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

ENDRINGER I NIVÅ 3 AKSJER, UNOTERTE SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2019	Bokført verdi 31.12.2018
Inngående balanse 01.01.	4	3
Solgt	0	0
Kjøpt	2	0
Urealiserte endringer	-1	1
Utgående balanse 31.12	5	4
Realisert gevinst / tap	0	-48

ENDRINGER I NIVÅ 3 AKSJER, UNOTERTE KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2019	Bokført verdi 31.12.2018
Inngående balanse 01.01.	2 481	1 640
Solgt	-1 419	0
Kjøpt	764	339
Urealiserte endringer	343	503
Utgående balanse 31.12	2 170	2 481
Realisert gevinst / tap	318	0

ENDRINGER I NIVÅ 3 AKSJEFOND, UNOTERTE KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2019	Bokført verdi 31.12.2018
Inngående balanse 01.01.	61	75
Solgt	-9	-15
Kjøpt	0	0
Urealiserte endringer	2	1
Utgående balanse 31.12	54	61
Realisert gevinst / tap	0	0

ENDRINGER I NIVÅ 3, PRIVATE EQUITY OG EIENDOMSFOND KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2019	Bokført verdi 31.12.2018
Inngående balanse 01.01.	12 664	10 837
Solgt	-2 400	-2 403
Kjøpt	2 882	2 261
Urealiserte endringer	1 742	1 969
Utgående balanse 31.12	14 888	12 664
Realisert gevinst / tap	878	1 326

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

ENDRINGER I NIVÅ 3, INVESTERINGSEIENDOM SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 31.12.2019	Bokført verdi 31.12.2018
Inngående balanse 01.01.	924	1 003
Solgt	0	-499
Kjøpt	0	0
Urealiserte endringer	67	70
Annet	-36	350
Utgående balanse 31.12	955	924
Realisert gevinst / tap	0	362
Sum nivå 3	18 071	16 133

Beløpene i nivåfordelingen finner man igjen i balansen, under de ulike porteføljenes fordeling av finansielle instrumenter til virkelig verdi og investeringseiendommer. Urealiserte endringer reflekteres på linjen «Verdiendringer på investeringer» i resultatet i de ulike porteføljene.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

NIVÅ 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

NIVÅ 2:

Instrumenter i dette nivået anses ikke å ha et aktivt marked. Virkelig verdi hentes fra observerbare markedsdata; dette inkluderer hovedsaklig priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisdende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 2 instrumenter henvises det til note 9 i konsernet for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

NIVÅ 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes på markeder som anses som inaktivt. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger, hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos KLP er unoterte aksjer og private equity investeringer. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 3 instrumenter henvises det til note 9 i konsernet for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 9 i konsernet, for beskrivelse av prising på investeringseiendom henvises det til årsrapporten.

I note 6 opplyses det om virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Den nivåbaserte fordelingen for disse postene vil være som følger: eiendeler klassifisert som hold til forfall vil inngå i nivå 1, utlån, og lån og fordringer vil inngå i nivå 2. Forpliktelser, målt til amortisert kost, vil være fordelt på følgende vis; ansvarlige lån fordelt i nivå 1 og i nivå 2, fondsobligasjonslånet vil vært fordelt i nivå 2, gjeld til kredittinstitusjoner vil vært fordelt i nivå 1. For informasjon vedrørende prising av disse rentepapirene henvises det til note 9 i konsernet.

På verdipapirene som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort en sensitivitetsanalyse, en endring i variablene til prisingen er rent informasjonsmessig vurdert til å gi lite merverdi utover det som allerede er oppgitt i noten. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5% gi en endring i verdien på 904 millioner kroner per 31.12.2019 på eiendelene i nivå 3.

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting

mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden.

I 4. kvartal er det flyttet aksjer for 155 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 2 og 299 millioner fra nivå 2 til nivå 1. Flyttingene skyldes endring i likviditet. Det er ingen flyttinger utover dette i KLP.

NOTE 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

31.12.2019 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp
EIENDELER							
Finansielle derivater	4 733	0	4 733	-598	-3 981	0	169
Sum	4 733	0	4 733	-598	-3 981	0	169
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	3 971	0	3 971	-597	-3 219	0	154
Sum eiendeler selskapsporteføljen	747	0	747	0	-762	0	0
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	15	0	15	-1	0	0	14
Sum	4 733	0	4 733	-598	-3 981	0	169
GJELD							
Finansielle derivater	599	0	599	-598	-11	0	0
Sum	599	0	599	-598	-11	0	0
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	598	0	598	-597	-3	0	0
Sum gjeld selskapsporteføljen	0	0	0	0	0	0	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	2	0	2	-1	-8	0	0
Sum	599	0	599	-598	-11	0	0

NOTE 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør – forts.

31.12.2018 MILLIONER KRONER	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		Netto beløp
					Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdi- papirer	
EIENDELER							
Finansielle derivater	777	0	777	-126	-633	0	23
Sum	777	0	777	-126	-633	0	23
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	126	0	126	-126	-4	0	0
Sum eiendeler selskapsporteføljen	651	0	651	0	-628	0	23
Sum eiendeler investeringsvalg- porteføljen	0	0	0	0	-1	0	0
Sum	777	0	777	-126	-633	0	23
GJELD							
Finansielle derivater	3 891	0	3 891	-126	-5	-5 247	13
Sum	3 891	0	3 891	-126	-5	-5 247	13
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	3 874	0	3 874	-126	-1	-5 247	0
Sum gjeld selskapsporteføljen	1	0	1	0	0	0	1
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	16	0	16	0	-4	0	12
Sum	3 891	0	3 891	-126	-5	-5 247	13

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i KLP; hvilke muligheter KLP har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner i balansen, samt en ytterligere tabell med tilsvarende informasjon sortert på de ulike porteføljene i foretaket.

NOTE 9 Forpliktelseser

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	1 870	1 442
Forskuddstrekk pensjonsordning	429	418
Leverandørgjeld	6	21
Derivater	599	3 891
Gjeld til kredittinstitusjoner	3 990	650
Forpliktelseser i forbindelse med direkte forsikring	867	1 442
Øvrige forpliktelseser	28	31
Sum forpliktelseser	7 789	7 895

NOTE 10 Kapitalkrav

MILLIARDER KRONER	31.12.2019	31.12.2018		31.12.2019	31.12.2018
FORENKLET SOLVENS II BALANSE					
Eiendeler, bokført	621	559	Beste estimat	560	500
Merverdier HTF/lån og fordringer	8	6	Risikomargin	14	13
Merverdier øvrige utlån	0	0	Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	8	8
Øvrige mer/mindreverdier	0	0	Andre forpliktelser	9	9
Utsatt skattefordel	0	0	Utsatt skatteforpliktelse	2	2
Sum eiendeler etter solvens II	629	564	Sum forpliktelser etter solvens II	594	532
			Eiendeler minus forpliktelser	35	32
			- Utsatt skattefordel	0	0
			- Risikoutjevningssfond	-6	-5
			+ Fondsobligasjonslån	2	2
			Basiskapital - kapitalgruppe 1	32	29
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	32	29
			Ansvarlige lån	6	7
			Risikoutjevningssfond	6	5
			Basiskapital - kapitalgruppe 2	12	12
			Supplerende kapital	12	11
			Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	12	11
			Fradrag for maks. kapital i gruppe 2	-17	-16
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	7	7
			Utsatt skattefordel	0	0
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	0	0
			Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	38	36
			Markedsrisiko	6	6
			Diversifisering markedsrisiko	-2	-2
			Motpartsrisiko	0	0
			Forsikringsrisiko	15	15
			Diversifisering forsikringsrisiko	-3	-4
			Diversifisering generelt	-3	-3
			Operasjonell risiko	3	2
			Tapsabsorberende evne til utsatt skatt	-2	-2
			Solvenskapalkrav (SCR)	13	14
			Det lineære minstekapitalkravet (MCR_lineær)	7	6
			Minimum	3	3
			Maksimum	6	6
			Minstekapitalkravet (MCR)	6	6
			Solvensgrad	285%	263%

I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån, risikoutjevningssfond og ikke-innbetalt supplerende kapital. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5% av foretakets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er begrenset oppad til 50% av kapitalkravet.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 285% som er godt over foretakets mål om minst 150%. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 354%.

	31.12.2019	31.12.2018
Solvensgrad	285%	263%

NOTE 11 Leieavtaler

01.01.2019 ble IFRS 16 *Leieavtaler* implementert ved å bruke den modifiserte retrospektive metoden, uten krav om sammenligningstall. Hele effekten av overgangen er tatt mot åpningsbalansen 01.01.2019 og sammenligningstall for 2018 har derfor ikke blitt omarbeidet.

MILLIONER KRONER	31.12.2019
BRUKSRETTEIENDELER	Eiendom
Inngående balanse 01.01.	305
Avskrivninger	-101
Utgående balanse 31.12.	204

MILLIONER KRONER	31.12.2019
LEIEFORPLIKTELSE	Eiendom
Inngående balanse 01.01.	305
Avdrag	-96
Utgående balanse 31.12.	210

MILLIONER KRONER	4. kvartal 2019	01.01.2019 -31.12.2019
	Eiendom	
Rentekostnader leieforpliktelser	2	8

NOTE 12 Pensjonsforpliktelser

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Balanseført netto forpliktelse 01.01.	565	520
Resultatført pensjonskostnad	105	91
Resultatført finanskostnad	18	16
Aktuarielle gevinster og tap	-89	15
Innbetalt premie/tilskudd	-92	-78
Balanseført netto forpliktelse 31.12	508	565

MILLIONER KRONER	31.12.2019	31.12.2018
Diskonteringsrente	2,30 %	2,60 %
Lønnsvekst	2,25 %	2,75 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	2,00 %	2,50 %
Pensjonsregulering	1,24 %	1,73 %
Arbeidsgiveravgiftssats	14,10 %	14,10 %
Finansskatt	5,00 %	5,00 %

Effekten av endringer i forutsetningene er en reduksjon av forpliktelsen med 89 millioner kroner per 31.12.2019. Endringen er ført under "Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet".

NOTE 13 Hendelser etter balansedagen

ENGANGSVIRKNINGER SOM FØLGE AV ENDRINGER AV OFFENTLIG TJENESTEPENSJON

1. januar 2020 ble avsatt premiereserve for alle medlemmer født 1954 og senere regnet om som følge av de nye samordningsreglene som ble vedtatt i 2018. I tillegg ble det foretatt en omregning i forbindelse med endringer i regelverket for offentlig tjenestepensjon fra årsskiftet.

Totalt innebærer endringene en frigjøring av premiereserve på 5,2 prosent. Imidlertid er det forskjeller på enkeltkontrakter. Totalt har kontrakter hvor det trengs en styrking av premiereserven et styrkingsbehov på 0,3 prosent. Brutto frigjøring av premiereserve er således 5,5 prosent. Disponering av disse midlene skjer i forbindelse med årsavslutning for 2020.

HOVEDKONTOR

Besøksadresse:

Dronning Eufemias gate 10, Oslo

Sentralbord: 55 54 85 00

REGIONSKONTOR

Besøksadresse:

Zander Kaaes gate 7, Bergen

Kundesenter: 55 54 85 00

ALL POST SENDES TIL

Kommunal Landspensjonskasse,

Pb. 400 Sentrum, 0103 Oslo

Elektroniske henvendelser:

klp.no/kontakt

www.klp.no

Organisasjonsnr.: 938 708 606